

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE

Husitská teologická fakulta

Diplomová práce

Téma:

Život a dílo prof. Otto Rutrleho

Theme:

The Work and Life of prof. Otto Rutrle

Vedoucí práce:

ThDr. Jaroslav Hrdlička

Autor:

Vladislav Pek

Chrudim 2012

Poděkování

Chci touto cestou poděkovat především vedoucímu diplomové práce ThDr. Jaroslavu Hrdličkovi za odborné a velmi trpělivé vedení, za jeho ochotu i pochopení. Dále bych rád poděkoval všem těm, kteří mi pomáhali dohledávat informace a materiály k této diplomové práci.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou prací s názvem Život a dílo prof. Otto Rutrleho zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu. Současně dávám svolení k tomu, aby tato diplomová práce byla umístěna v Ústřední knihovně UK a používána ke studijním účelům.

V Chrudimi dne 21. června 2012

Vladislav Pek

Anotace:

Práce s názvem Život a dílo prof. Otto Rutrleho se zabývá osudem a prací praktického teologa druhé generace Církve československé (husitské). Úvodní kapitola je věnována prvnímu patriarchovi CČS(H) Karlu Farskému. Popisuje také okolnosti vzniku CČS a prvních let její existence. Druhá kapitola se zabývá druhým patriarchou CČS(H) Gustavem Adolfem Procházkou. V této kapitole je věnován prostor i boji CČS o svou vlastní vysokou školu. Vzdělávání bohoslovců je věnována třetí kapitola. Popisuje vzdělávání bohoslovců od založení církve až do roku 1990. Stěžejní část práce se zabývá životem a dílem prof. Otto Rutrleho, jeho působení v církvi i na bohosloveckých fakultách. Jeho dílo věnované praktické teologii je rozděleno na podkapitoly podle jednotlivých oborů.

Klíčová slova:

církev, Církev československá, Karel Farský, Gustav Adolf Procházka, Otto Rutrle, patriarcha, bohoslovecká fakulta, Náboženská revue, praktická teologie.

Anotation:

The dissertation called *The Life and Work of Professor Otto Rutrle* deals with the fate and work of a practical theologian from the second generation of The Czechoslovak Church (Hussite). Introductory chapter is dedicated to Karel Farský, the first patriarch of The Czechoslovak Church (Hussite). It also describes the circumstances of the birth of The Czechoslovak Church (Hussite) and its first years of existence. The second chapter follows Gustav Adolf Procházka, the second patriarch of The Czechoslovak Church (Hussite). The chapter also deals with a fight of The Czechoslovak Church (Hussite) to obtain its own university. The education of theology students is the topic for the third chapter. It describes the education of theology students from the foundation of the church to the year 1990. The main part of the dissertation deals with the life and work of Professor Otto Rutrle, his activity in the church and also on theology faculties. His work on a practical theology is divided to subchapters accordingly to respective subjects.

Key words:

Church, The Czechoslovak Church, Karel Farský, Gustav Adolf Procházka, Otto Rutrle, patriarch, The Faculty of the Theology, The Religious Review, practical theology.

Obsah

Anotace:	4
Anotation:	5
Obsah	6
Seznam zkratk	7
1 Úvod	8
2.1 Život ThDr. Karla Farského	11
2.2 Dílo ThDr. Karla Farského	15
3 Patriarcha Gustav Adolf Procházka – život a dílo	23
4 Vzdělávání duchovních v Církvi československé (husitské)	31
5 Prof. PhDr. ThDr. Otto Rutrle	36
5.1 Život profesora Otto Rutrleho	36
5.2 Dílo profesora Otto Rutrleho	39
5.2.1 Homiletika	39
5.2.2 Liturgika	41
5.2.3 Evangelizace a misie	47
5.2.4 Poimenika	51
5.2.5 Ekumenismus	56
5.2.6 Katechetika	58
5.3 Některé další práce prof. Otto Rutrleho	59
6 Závěr	68
Seznam použité literatury	70
Summary	77

Seznam zkratk

CČM	Církev českomoravská
CČS(H)	Církev československá husitská
HČBF	Husova československá bohoslovecká fakulta
IARF	International Association for Religious Freedom
ÚR	Ústřední rada

1 Úvod

Tato práce s názvem Život a dílo profesora Otto Rutrleho se bude zabývat působením a dílem nejvýznamnějšího praktického teologa druhé teologické generace Církve československé husitské.

Práce ale nemá být jenom výčtem údajů o prof. PhDr. ThDr. Otto Rutrlem. Cílem je nastínit osobnost a dílo O. Rutrlem v dobových souvislostech, protože O. Rutrle navazoval svým dílem na práci svých předchůdců, kteří tedy nemohli být opomenuti.

Z tohoto důvodu je jedna velká kapitola věnována prvnímu patriarchovi Církve československé (husitské) ThDr. Karlu Farskému. On sám se sice za praktického teologa nikdy neoznačil, ale jeho dílo je takové povahy, že při současném dělení teologických disciplin by za praktického teologa označen byl. Dílo profesora Otto Rutrleho navazuje na Farského činnost docela zřetelně.

Kapitola pojednávající o Karlu Farském musí být poměrně obsáhlá, protože k porozumění dílu Karla Farského a jeho následovníků je třeba znát i historické souvislosti a důvody vzniku Církve československé (husitské). Tato kapitola bude z důvodu přehlednosti rozdělena na tyto podkapitoly „Život ThDr. Karla Farského“ a na „Dílo ThDr. Karla Farského“.

Následující kapitola „Patriarcha Gustav Adolf Procházka – život a dílo“ se bude zabývat dílem druhého patriarchy Církve československé (husitské). G. A. Procházka sice nenavazoval výrazně na dílo K. Farského v oblasti prakticko teologické, avšak v oblasti organizační pokračoval ve Farského díle s neztenčeným úsilím. Je nutno připomenout, že G. A. Procházka stál u zrodu Církve československé (husitské) od prvopočátku, proto nebudou v této kapitole v takové míře popisovány historické souvislosti.

Patriarcha G. A. Procházka svou prací nejen pracoval na díle celé církve, ale za jeho patriarchátu proběhlo několik událostí, které zásadně ovlivnily vzdělávání bohoslovců ČČS na mnoho dalších let. Do tohoto procesu se ještě za patriarchátu G. A. Procházky významně zapojil i Otto Rutrle.

Kapitola „Vzdělávání duchovních v Církvi československé (husitské)“ je věnována úsilí o samostatnou fakultu z 20. a 30. let dvacátého století a pokusům vedení Církve československé o založení vlastního vzdělávacího ústavu pro bohoslovce. Dále bude kapitola

popisovat fungování bohosloveckého vzdělávání za 2. světové války. V kapitole bude popsáno poválečné obnovení Husovy bohoslovecké fakulty a její následné rozdělení na dvě fakulty v roce 1950.

Od tohoto roku se bude tato kapitola věnovat Husově československé bohoslovecké fakultě s důrazem na působení profesora Otto Rutrleho a ve zkratce i celé fakulty až do inkorporace do University Karlovy v roce 1990.

Stěžejní částí této práce má být „Život a dílo prof. PhDr. ThDr. Otto Rutrleho. Tato kapitola bude rozdělena na dvě podkapitoly, a to „Život profesora Otto Rutrleho“ a „Dílo profesora Otto Rutrleho“.

První podkapitola „Život prof. Otto Rutrleho“ bude věnována životní cestě profesora Otto Rutrleho. Stručně bude pojednáno také o rodinných poměrech Otto Rutrleho. Kapitola bude dále pojednávat o studiu O. Rutrleho na jednotlivých vysokých školách, jeho působení v církvi před 2. světovou válkou, za války i po ní, zmíněna bude možnost Rutrleho kandidatury na patriarchy.

Důraz bude kladen na jeho působení coby vyučujícího na evangelické Husově bohoslovecké fakultě a následně na Husově československé bohoslovecké fakultě v pozici vedoucího katedry praktické teologie a mimo to i ve funkci proděkana a děkana.

Podkapitola „Dílo prof. Otto Rutrleho“ bude rozdělena na několik dalších částí podle toho, kterým oborům v rámci praktické teologie se profesor Otto Rutrle věnoval. Budou to podkapitoly „Homiletika“, „Liturgika“, „Evangelizace a misie“, „Pomenika“, „Ekumenismus“ a „Katechetika“.

V těchto oddílech budou zmiňována díla profesora Otto Rutrleho, kterými do těchto oborů zasáhl. Jde v největší míře o skripta, jež byla vydávána Husovou československou bohosloveckou fakultou. Dále to budou některé statě z církevního odborného časopisu Náboženská revue a Teologická revue a i některá samostatná díla Otto Rutrleho.

Poslední podkapitola „Díla prof. O. Rutrleho“ se bude věnovat dalším, obtížněji zařaditelným dílům, která profesor O. Rutrle napsal, ať už byla vydaná samostatně, anebo častěji v rámci časopisu Náboženská revue.

Cílem práce je postihnout osobnost praktického teologa profesora Otto Rutrleho v návaznosti na jeho předchůdce a v souvislostech historických a přiblížit jeho tvorbu. Nejde

o obsáhlé referáty ze spisů O. Rutrleho, spíše je cílem pomocí těchto děl postihnout pohled O. Rutrleho na danou problematiku. Historické souvislosti pak pomohou porozumění dílu O. Rutrleho, jednoho z nejvýznamnějších praktických teologů CČSH.

2 Patriarcha ThDr. Karel Farský

2.1 Život ThDr. Karla Farského

ThDr. Karel Farský se narodil 26. července 1880 ve Škodějově rodičům Františkovi Farskému a Johaně rozené Bochové. Škodějov je obec u Vysokého nad Jizerou. Dětství malého Karla a jeho čtyř sourozenců nebylo jednoduché, otec byl nemocný a nemohl plně obstarávat skromné hospodářství, hodně povinností tedy připadlo na děti. Jen díky strýci Josefu Farskému mohl Karel a jeho bratr Josef studovat v Praze.

Karel Farský maturoval s vyznamenáním a následně vystudoval českou theologickou fakultu university Karlo-Ferdinandovy v Praze. Na kněze byl vysvěcen dne 29. června 1904 v kapitulním chrámu Petra a Pavla v Praze na Vyšehradě.

Doktorem teologie se Karel Farský stal 4. prosince 1909, ale již od podzimu 1906 působil na theologické fakultě v Praze. Velmi brzy se dostává do sporu s kardinálem arcibiskupem Skrbenským. Jednalo se mimo jiné o styl a formu výuky bohosloveckého dorostu.

V roce 1914 byl Karel Farský přeložen do Plzně jako profesor náboženství. Často však do Prahy dojížděl, mimo jiné za svým bratrem Dr. Josefem Farským. Již za 1. světové války se věnoval tvorbě učebnic náboženství, například Mravouka nebo Věrouka.

Za války dával Karel Farský najevo své vlastenecké cítění, a to nejen v provinční Plzni, ale i při svých návštěvách Prahy. Farského střety s nadřizenými v církvi se opakovaly i během jeho působení v Plzni. Důvodem bylo Farského moderní myšlení i jeho nazírání na dějiny a jejich výuka. Nevyhýbal se tématům husitství, odpustků a dalším.

Vznik samostatného Československa 28. října 1918 uvítal Karel Farský s upřímnou radostí. Již dlouho se necítil být vázán na římskokatolickou církev, která ho tolikrát zklamala, ale své kněžské poslání neopustil.

7. listopadu 1918 se Karel Farský stává členem obnovené Jednoty katolického duchovenstva, mezi vedoucí osobnosti Jednoty se dostal svým projevem v lednu 1919. Stal se i členem Ohniska, samostatného sdružení uvnitř Jednoty. Členové Ohniska nesouhlasili s umírněným křídlem Jednoty, jehož nejednoznačná stanoviska brzdila náboženské reformy. Karel Farský se postavil do čela tohoto radikálnějšího křídla. Jeho články vycházely v periodiku Právo národa, které vycházelo dvakrát do měsíce.

V roce 1919 vychází zejména příspěvím Jindřicha Šimona Baara publikace *Obnova církve katolické v Československém státě*. Ta se stala základem memoranda papeži Benediktu XV. Karel Farský posléze použil tuto publikaci jako základ organizační struktury zanedlouho vyhlášené Církve československé.

Jednání s katolickou církví k dohodě nevedlo, naopak Řím chystal zákrok proti reformním kněžím. Do této situace píše Karel Farský spisek *Český problém církevní*. Jsou to vlastně pokyny pro reformní kněze.

Během roku 1919 začalo být jasné, že problém s mezi reformními kněžími a katolickou církví bude řešen vyhlášením nového církevního společenství. Členové Ohniska se rozhodli rozpuštit toto reformní sdružení, protože nesplnilo svůj účel ve vyjednávání s katolickou církví, respektive protože jednání s katolickou církví nebylo pro její postoj fakticky vůbec možné.

Na místo Ohniska založili reformisté Klub reformních kněží, do jeho čela se jako předseda postavil Karel Farský. Důležitá schůze tohoto Klubu se konala 27. listopadu 1919, na ní se jednalo již o odtržení reformistů od římsko katolické církve. Mimo jiné byl odhlasován název pro novou církev „Církev československá“ na návrh slovenského duchovního Albína Šťastného, název pro nové periodikum „Český zápas“ - návrh Karla Farského. Byla svolána další schůze na 8. ledna 1920 a jednáno bylo o průběhu nadcházejících vánočních svátků.¹

V prosinci roku 1919 vychází v periodiku Klubu reformního duchovenstva článek „Historické vánoce“. Je určen kněžím po celém Československu a má je podporovat ve výrazném počínu: „Navrhujeme proto, aby o letošních vánocích každý opravdově reformní kněz, počínaje půlnoční mší svatou, sloužil nejsvětější oběť jazykem českým nebo slovenským. ... A jsem přesvědčen, že žádný biskup v celé naší republice, byť by nepocházel z národa českého, neopováží se reformu takovou zakázati, ježto by narazil na nepřekonatelný odpor lidu, který chce, aby při úkonech bohoslužebných nebyl jen divákem, ale také posluchačem a věděl a slyšel, co kněz mluví.“²

V tom čase je také vydán „Český misál“ Klubu reformního duchovenstva, podle něhož byly na mnoha místech slouženy bohoslužby o Vánocích roku 1919. Na konci Českého

¹ TRTÍK, Zdeněk – KADEŘÁVEK, V. *Život a víra ThDr. Karla Farského*. Praha: Blahoslav, 1982, s. 36.

² PRÁŠEK, Ferdinand. *Vznik československé církve a patriarcha G. A. Procházka*. Praha: Ústřední rada čsl. církve, 1932, s. 55.

misálu, vydaného speciálně kvůli vánočním svátkům roku 1919 čteme: „Upozornění: Doufajíce do posledka, že činitelé povolanější postarají se zavčas o vydání Českého misálu, přikročili jsme k tomuto dílku svépomocí teprve v poslední čas na základě usnesení schůze z 27. listopadu t.r. Proto nemůže dílko toto vyhovovati přísné kritiky ani po stránce vnitřní ani úpravou, která zejména musila se přizpůsobiti i nynějším drahotným poměrům. Náš účel byl pouze poskytnouti duchovenstvu Český misál pro slavení svátků vánočních r. 1919 v českém kostele po česku. A přáním naším nejvroucnějším jest, aby povolanější činitelé poskytli co nejdříve české církvi dílo lepší, dokonalé, jež by i vnitřní svojí cenou uměleckou i vnější úpravou sloužilo k obnovení slávy boží v národě českém a národu ku pokoji. Výbor.“³ Misál výborně splnil svůj účel a pomohl o Vánocích roku 1919 k tomu, aby se česky sloužené mše konaly na mnoha a mnoha místech po celých českých zemích.

Je nutné ještě podotknout, že úprava narychlo pořízeného vydání misálu, za kterou se autoři omlouvají, by mohla v současnosti sloužit jako inspirace pro mnohé dnešní obřadní příručky.

Karel Farský ještě před vyhlášením nové církve na schůzi Klubu reformního duchovenstva 8. ledna 1920 připravoval velice pečlivě podklady pro samotné jednání. Připraven měl i Zatímní řád pro novou církev, který pak předložil ještě týž den po hlasování o nové církvi.

Farský sestavil svolání „Národu československému“, v němž bylo celé české veřejnosti dne 10. ledna 1920 oznámeno, že došlo k vyhlášení nové samostatné církve – Církve československé.

Karel Farský se postavil do čela nové církve spolu s dalšími spolupracovníky. Museli hned zkraje čelit útokům zvenčí. Nešlo jen o útoky představitelů římsko katolické církve, jmenovitě arcibiskupa Kordače, ale i o ataky z mimocírkevních kruhů (doktor Šusta, profesor Pekař).

15. září 1920 získala Církev československá státní uznání. Tou dobou už Karel Farský horečně pracoval pro novou církev. Cestoval po celé republice, přijímal návštěvy, psal. Všechně vysvětloval poslání nové církve, popisoval pozice, na kterých Církev československá stojí a obhajoval smysl její existence. Začal opět vyučovat náboženství, tentokrát na školách v Praze. Jako učební pomůcky psal Farský i učebnice (například Biblická čítanka Starého Zákona).

³ et al. *Český Misál: Vánoce 1919*. [Praha]: vydáno péčí Klubu reformního duchovenstva, [1919], s. 12.

V zápase o svou identitu musela církev projít nejděním úskalím. Jedním z nich byla tzv. pravoslavná krize. Problém spočíval v potřebě Církve československé mít vysvěcené biskupy. Ze všech jednání pokročila nejdále ta se srbskou pravoslavnou církví. Požadavky srbské strany však byly nepřiměřené a v Církev československá se rozdělila na dva tábory. První z nich, reprezentovaný například Karlem Farským, chtěl jít svou cestou a neplatit za svěcení biskupů svou těžce vydobytou svobodou. Druhý proud, reprezentovaný zejména Matějem Pavlíkem, pozdějším biskupem Gorazdem, šel cestou pravoslaví (padl návrh na přejmenování církve na Pravoslavná církev československá).⁴ Farského křídlo nakonec zvítězilo, i když cenou za toto vítězství postoje samostatnosti byla ztráta některých duchovních i laických členů Církve československé.

Po odeznění „pravoslavné krize“ a odchodu menší části duchovenstva i laiků z Církve československé došlo v roce 1923 k volbě a zřízení prvních biskupů CČS. Byli to Karel Farský, Gustav Adolf Procházka a Ferdinand Stibor, po nich ještě Rostislav Stejskal. To už se po celé církvi ujala Farského liturgie, která nahradila Český misál z roku 1919. Stejně tak byl mezi věřícími rozšířen Farského zpěvník duchovních písní. Zpěvník se stal jednou ze základních pomůcek pro nejširší vrstvy věřících. Karel Farský také navrhl podobu bohoslužebného taláru – černého s červeným kalichem, který se používá v Církvi československé husitské dodnes.

V období těsně před a hlavně po Farského zvolení prvním patriarchou Církve československé v roce 1924 vrcholí Farského práce pro církev. Hlavním úkolem je organizačně zvládnout první řádný sněm CČS, jehož první zasedání se koná 29. a 30. srpna 1924. Na tomto sněmu byl také Karel Farský zvolen prvním patriarchou Církve československé.

V období svého patriarchátu Karel Farský hodně cestoval. Společně s biskupy Procházkou a Stejskalem navštívil v srpnu roku 1925 ekumenickou konferenci ve Stockholmu, kde vystoupil s referátem O výchově křesťanské osobnosti.⁵

V roce 1926 se Farský vydal na cestu do Spojených Států Amerických, kde vzniklo několik náboženských obcí Církve československé. Farského záměr vytvořit zde samostatnou

⁴ PRÁŠEK, Ferdinand. *Vznik československé církve a patriarcha G. A. Procházka*. Praha : Ústřední rada čsl. církve, 1932, s. 85.

⁵ TRTÍK, Zdeněk – KADEŘÁVEK, V. *Život a víra ThDr. Karla Farského*. Praha: Blahoslav, 1982, s. 71.

diecézi se ale nikdy neuskutečnil. Jako patriarcha byl Farský několikrát i na Slovensku, kde byla situace Církve československé o mnoho nepříznivější než v Čechách a na Moravě.⁶

Při Farského misijních cestách se zhoršoval jeho zdravotní stav. Nevěnoval tomu dostatečnou pozornost, myslel, že je to důsledek enormního vytížení. A i když se následně podrobil operaci a ozařování, bylo už pozdě. Od Vánoc roku 1926 téměř nevycházel ven, ale v práci neustával. První patriarcha Církve československé ThDr. Karel Farský zemřel 12. června 1927.

2.2 Dílo ThDr. Karla Farského

Stvoření

Práce s názvem Stvoření vznikla o mnoho let dříve než Církev československá. Datuje se přibližně do roku 1909. Karel Farský tuto práci psal zřejmě pro svou habilitaci, kdy přednášel na pražské teologické fakultě. Kniha je pokusem o porozumění světu, přírodě, vesmíru z pohledu moderního křesťana.

Když kniha v roce 1920 vyšla, nezapadala již příliš do názoru na svět, jaký byl v té době aktuální. Vědecké poznání od napsání knihy pokročilo. Význam knihy tkvěl především v tom, že ukazovala čtenářům, že nemusí o Bibli a o náboženství uvažovat jenom tak, jak byli za dlouhé roky zvyklí. Ukazovala další možnost, aniž by se výrazně odkláněla od ustálené terminologie. Popisuje v kapitolách proces stvoření za pomoci Biblických údajů. Zajímavý doklad o Farského myšlení je jeho věta: „Otázkou stvoření ovšem věda empirická, fysika, zabývá se vlastně ani nemůže. ježto vymyká se jejímu dosahu.“⁷

I když poznání šlo nakonec rychleji a trochu jiným směrem, než si Farský při psaní Stvoření myslel, ukázal čtenářům jasně, že i v náboženství je prostor pro zkoumání, pro vlastní názor, pro vlastní hledání cesty. Farský ve Stvoření ukázal, že pokud se libovolná církev snaží být neomylná a vydává své názory za jediné pravé, nebo snad dokonce za jediné možné, je nutné hledat a nacházet alternativní cesty.

Český kalendář

⁶ Tamtéž, s. 71.

⁷ FARSKÝ, Karel. *Stvoření: výklad k biblickému líčení vzniku světa v duchu církve československé*. Praha: Politika, 1920, s. 51.

Karel Farský se kromě vyučování náboženství věnoval i věcem takřkajíc denní potřeby. Motivací pro sestavení Českého kalendáře bylo jeho vlastenecké zanícení. Farského nenechával v klidu ten fakt, že Češi pro své děti málo používají česká a slovanská jména, o to více však používají jména latinská a germánská.

Už při hodinách náboženství v Plzni na tento jev své žáky upozorňoval. Farského Český kalendář obsahoval zejména jména slovanská. Tam, kde bylo vhodné přidršet se jmen cizích, dával je za čárku jako druhé v pořadí, popřípadě je umísťoval do závorky.

Nezůstalo ale jen u jmen. Do Českého kalendáře byla vepsána i významná jména a významné dny českých i světových (zejména reformačních) dějin, například 18. února Martin Luther, 9. března Jan Želivský, 28. listopadu Jan Kozina, mezi význačnými událostmi nechyběla po roce 1920 ve dne 8. ledna zmínka o založení Církve československé.⁸

Český kalendář vyšel celý poprvé v roce 1919, poté i v dalších letech. Farský kalendář průběžně upravoval a doplňoval. Na počátku srpna 1922 vyšel kalendář jako součást Farského Zpěvníku písní duchovních, doporučitelných bratřím a sestrám církve československé.

Český problém církevní

Farského knížka Český problém církevní vyšla rok před vyhlášením Církve československé a reflektovala Farského duchovní cestu v církvi a jeho zápas o nápravu církevních pořádků alespoň v českých zemích. Jeho cílem nebylo ještě vytvořit novou církev. Snažil se, aby se římsko katolická církev dokázala tak zreformovat, aby mohla v Čechách dále fungovat a aby pnutí mezi katolickou církví a českým národem bylo co nejmenší. Toto dílo vyvolalo bouřlivou negativní odezvu. Z katolické strany byla Farskému předhazovaná přílišná radikálnost, strana evangelická (zejména tehdy nově vzniklá Českobratrská církev evangelická) mu zase vytýkala nedomyšlenost. Farský znovu začal promýšlet otázku reformy římsko katolické církve a došel k závěru, že reforma by pouze upravila vnější formu bohoslužebného života, ne však náboženské vnímání, o které mu šlo především⁹.

Papežství a národ český.

⁸ KAŇÁK, Miloslav. *Dr. Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. Praha: Blahoslav, 1951, s. 21.

⁹ FARSKÝ, Karel. *Český problém církevní*. Praha: Dr. Ant. Hajn, 1919.

Kniha *Papežství a národ český* byla u Farského jakýmsi mezistupněm mezi obdobími, kdy napsal *Český problém církevní* a vyhlášením Církve československé. Farský tuto knihu vydal v létě 1919 pod pseudonymem Pavel Nemo.

Hned na 17. stránce nastoluje Karel Farský jeden z problémů: „A nyní okolnost obzvláště důležitá: Vydával se někdy apoštol Petr za papeže a jednal někdy jako papež? Skutky Apoštolů a jeho dvě epištoly dokazují, že něco takového mu nikdy ani na mysl nepřišlo;“¹⁰

Opět se dočkal ostré kritiky jak od katolíků, tak od evangelíků. To vedlo Farského k revizi svého vlastního pohledu na věc papežství a po podrobném studiu celé této otázky došel k závěru, že pod papežem budoucnost pro křesťanstvo v Čechách není, že je to instituce zkosnatělá, zatížená minulostí a nereformovatelná.

Zápas o svobodu ducha v církvi československé

Stať *Zápas o svobodu ducha v církvi československé* vyšla nejprve jako poslední kapitola k Buryho *Dějinám svobody myšlení*, v pozdějším čase i jako samostatná brožura. Tato Farského stať se dá považovat za výrazné programové vyjádření nové církve.

Karel Farský zde zdůrazňuje, že je nutné „vystavěti nové řády v duchu důkladné obrody celého křesťanství, ano veškeré kultury lidství v duchu pravdy, lásky a opravdového všelidského bratrství“.¹¹ Vysvětluje dále, že je potřeba rychle a důkladně začít s převýchovou českého člověka ve vnímání náboženství, a to od bezduchosti katolické církve k názorové samostatnosti, jak je ji možno vidět v Církvi československé. Přeložení katolických obřadů do češtiny dle Farského nestačí. Byla by tím upravena jen forma obřadů, ale jejich obsah by zůstal nezměněný.

Karel Farský ukazuje, jak se nová církev ujala, že má po necelém roce své existence přes dvě stě tisíc členů, že má třicet osm náboženských obcí a další přibývají. V některých náboženských obcích že už mají i vlastní sbor¹².

Z pode jha

¹⁰ FARSKÝ, Karel. *Papežství a národ český*. Praha: B. Kočí, 1920, s. 17.

¹¹ KAŇÁK, Miloslav. *Dr. Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. Praha: Blahoslav, 1951, s. 50.

¹² FARSKÝ, Karel. *Zápas o svobodu ducha v církvi československé*. Plzeň: K. Beníško, 1920.

V knize *Z pode jha* hovoří Karel Farský o kompletní přestavbě společnosti po 1. světové válce. Absolutně zde odmítá jakékoliv pokusy o obnovení starých pořádků. Farský se pokouší o historický exkurz, na kterém vysvětluje, z čeho pramení některé negativní vlastnosti českého národa, který by se měl nejvíce starat o to, aby se v žádném ohledu nedostala společnost do stavu, v jakém byla před válkou.

Farský kritizuje českou náchyllost ke kompromisům, ke kterým byl v minulosti často donucen. Kritizuje také stav katolické církve. Tato se svým vystupováním v minulosti v očích české veřejnosti naprosto identifikovala s rakouskou monarchií, následkem čehož lidé mnohdy nevěděli, jak se zachovat. Opustit církev jim připadalo neslýchané, ba nemožné. Zůstat v církvi, která i po válce „neodrakouštila“, zase s čistým svědomím mnozí nemohli. Karel Farský nabízí řešení. Tím řešením je Církev československá¹³.

Ústava církve československé

Vznik nové církve, Církve československé, byl odhlasován dne 8. ledna 1920. Karel Farský ale věděl, že tím práce neskončila, ale začala. Věděl, že nový církevní útvar potřebuje být dobře organizován, protože jenom na ideálech stát nemůže.

Už před hlasováním o vzniku nové církve měl Farský připravený Zatímní řád. Do tohoto řádu bylo doplněno svolání Národu československému, v něm Farský představil široké veřejnosti novou církev. Zatímní řád československé církve vyšel 24. ledna 1920 a měl 32 článků.

Na 1. valném sjezdu československé církve dne 8. ledna 1921 byly odhlasovány Zatímní stanovy, ty měly 45 článků a lépe vymezovaly pravomoci jednotlivých složek církve. Tyto Zatímní stanovy připravil Karel Farský společně s Dr. Svojtkou.¹⁴

Na konci srpna 1921 předložil Karel Farský 2. valnému sjezdu československé církve již Návrh ústavy československé církve. Návrh byl pak předložen ministerstvu školství a národní osvěty. Vláda návrh schválila 15. října 1921. Ústava z roku 1921 byla v platnosti až do své novelizace v roce 1931.¹⁵

Liturgie

¹³ FARSKÝ, Karel. *Z pode jha: vznik církve československé*. Praha: Klub reformního duchovenstva, 1920.

¹⁴ KAŇÁK, Miloslav. *Dr. Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. Praha: Blahoslav, 1951, s. 44.

¹⁵ Tamtéž, s. 45.

Český misál – doslovný překlad latinské mše, byl velice brzy nedostačující, nevyhovující. Teologický vývoj Církve československé překonal tuto prozatímní verzi bohoslužeb a bylo třeba vypracovat liturgii, která by lépe korespondovala s vývojem tak živého organismu, jakým mladá církev československá byla.

Nejprve byly zavedeny ke svátku Mistra Jana Husa „mše Husova“, ke svátku Jana Ámose Komenského pak „mše Komenského“. Těmito texty se zabýval profesor Alois Tuháček, hudebně pak je zpracoval skladatel Josef Pícha. Práce Aloise Tuháčka se stala inspirací pro Karla Farského, když pracoval na svém návrhu nové liturgie. Tento návrh byl vydán v roce 1922, pak i v roce 1923 už jako diecézní radou v Praze oficiálně doporučená „Liturgie Dr. K. Farského pro věřící československé církve“. Návrh sice narazil na odpor jednotlivců, většině věřících se ale liturgie líbila a z rozhodnutí Ústřední rady byla v polovině roku 1923 zavedena liturgie Karla Farského jako závazná pro celou církev, jako další její jednotící prvek. Farského liturgie se tak stala hlavním bohoslužebným útvarem Církve československé.¹⁶

V červenci 1923 byla vydána Farského liturgie jako součást zpěvníku duchovních písní a tak je tomu od té doby dodnes při všech vydáních zpěvníku Církve československé (husitské). Ve vydání samostatné Liturgie z roku 1925 čteme na začátku v Upozornění: „Části zpěvné lze také prostě přednášet. Ale účast obecnostva nebudiž nikdy z obřadu vylučována tím způsobem, že by duchovní sloužil jen sám pro sebe.“¹⁷ Za zmínku stojí doplnit, že v roce 1932 vyšla Liturgie i v němčině; název církve v nadpisu je z dnešního pohledu zvláštní: „Die Liturgie der Čechoslovakischen Kirche“¹⁸

Liturgie Karla Farského se používá v Církvi československé husitské dodnes, i když se během času dočkala několika úprav. První úprava proběhla v roce 1939, druhá, méně zásadní úprava pak v roce 1992.

Zpěvník

Stejně jako obřadní příručku a stejně jako vlastní liturgii potřebovala nová církev i zpěvník duchovních písní. Duchovní písně dokázaly sjednocovat věřící často rozdílných životních postojů a názorů, pomáhaly a pomáhají překonávat těžkosti a krize.

¹⁶ Tamtéž, s. 60-61.

¹⁷ FARSKÝ, Karel. *Liturgie (mše) pro církev československou*. Praha: Tiskové a nakladatelské družstvo ČČS, 1925, s. 2.

¹⁸ FARSKÝ, Karl. *Die Liturgie der Čechoslovakischen Kirche*. Prag: Blahoslav, 1932, s. 1.

Karel Farský měl představu velkého zpěvníku duchovních písní a v roce 1922 na něm začal pracovat. Používal starší písně, ke kterým se ale často obtížně sháněl notový záznam. Jako zdroje mu posloužily katolický Český kancionál, metodistická Sbíрка duchovních písní a chvalozpěvů, unitářské Písně svobodného bratrství. Někde nechal Farský text původní, někde ho mírně upravil, aby vyhovoval potřebám mladé reformované církve. Takto posbíral Farský několik desítek písní, ale stále mu chyběly písně nové, v Církvi československé původní. Problém nebyl ani tak v nedostatku textů, sám Farský měl nápadů hodně a další spolupracovníci se přidávali. Nebyl ale nikdo, kdo by texty zhudebnil. Karel Farský tedy navrhoval, že by problém mohlo částečně vyřešit psaní textů na melodie už existujících, zpravidla lidových písní. Takto skutečně celá řada písní vznikla, ale byla to do velké míry z nouze ctnost. Velký zpěvník Církve československé tedy nakonec v podobě, kterou si Karel Farský představoval, nevznikl.¹⁹

Farského Zpěvník duchovních písní ve skromnější podobě ale vyšel, a to již v roce 1922 a do Farského smrti v roce 1927 vyšel v sedmi vydáních, postupně rozšiřován a doplňován o přílohy. Poslední čtrnácté vydání Farského zpěvníku vyšlo v roce 1951.²⁰ Poté byl zpěvník přepracován, výrazně rozšířen, písně byly přečíslovány a každá kromě čísla dostala i název. I dnešní zpěvníky jsou ale jedním z mnoha hmatatelných odkazů díla prvního patriarchy Karla Farského.

Stát a církve

Kniha Stát a církve z roku 1924 je vlastně sbírkou celé řady článků, které Karel Farský publikoval v církevním časopise Český Zápas. Farský se v nich zabývá hospodářskými, politickými a právními poměry v české církevní historii, a to od dávné minulosti až do roku 1924.

Kniha vyšla jako populárně vědecká publikace, po odborné stránce však tento žánr vysoko převyšovala, a to zejména precizností, s jakou byl tento exkurz do české církevní historie pojat. Farský nechápal historii jenom jako něco, co se stalo kdysi dávno a nás se to

¹⁹ KAŇÁK, Miloslav. *Dr. Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. Praha: Blahoslav, 1951, s. 67, 73-75.

²⁰ KOVALČÍK, Zdeněk. *Hudební liturgická a písňová tvorba v prvních desetiletích Církve československé husitské*. In: BUTTA, Tomáš et al. *Liturgie jako oslava Boha, sjednocení církve, poselství spásy světu: kolektivní monografie*. Praha: Církev československá husitská, 2012, s. 42.

netýká. Vnímal historii jako sled událostí, které výrazným způsobem ovlivňují i dění, jehož jsme kolem sebe svědky dnes²¹.

Náboženství v národě československém

Brožura Náboženství v národě československém je možno považovat za „příbuznou“ knihy Stát a církev. Farský zde podává stručný přehled českých náboženských dějin s důrazem na otázky právní, hospodářské a politické.

K tomu všemu se ale v tomto díle věnuje otázce husitství, která byla v té době opět otevřena, zejména v kruzích nepřejících mladé Církvi československé. Farský se zde hodně věnuje husitství. Rozebírá předchůdce i následovníky. O Husovu pohledu mimo jiné píše: „Papež s kardinály a sněmem jsou mu také nástupci apoštolů, - ale jen když se jim rovnají věrou a životem; a v tom případě je mu každý křesťan nástupcem apoštolů.“²²

Biblická čítanka Starého zákona

Biblická čítanka Starého zákona je Farského učebnice, která se snaží přiblížit žákům události Starého zákona, aniž by je zatěžovala nesrozumitelnými citacemi. Karel Farský text převyprávěl tak, aby zůstal věrný biblické předloze, ale zároveň tak, aby zaujal žákovu pozornost. Zabývá se nejznámějšími biblickými postavami a ukazuje na jejich dobré i špatné vlastnosti.

Ke kapitolám Farský přidává statě historické, zeměpisné a přírodopisné. Chtěl, aby měli žáci co nejkomplexnější přehled, nebál se s nimi o probírané látce diskutovat. Každou část zakončuje Farský poučením z hlediska mravního i z hlediska náboženského. Každý úsek učebnice je navíc doplněn o píseň z Farského Zpěvníku. Například takto: „Příroda je dodnes krásná. Čím víc člověk se vzdaluje od přírody a žije nepřírozeně, tím je mu hůře.“²³

V této učebnici se Farský představuje nejen jako organizátor, liturg, filosof, ale také jako pedagog. Zúročuje zde své dlouholeté zkušenosti s výukou svým vlastním originálním způsobem.

²¹ FARSKÝ, Karel. *Stát a církev: poměr státu českého k církvi římské od prvopočátku až do roku 1924*. Praha: Ústřední rada ČČS, 1924.

²² FARSKÝ, Karel. *Náboženství v národě československém*. Praha: Svaz národního osvobození, 1924, s. 19.

²³ FARSKÝ, Karel. *Biblická čítanka I. Starý zákon*. Praha: Blahoslav, 1925, s. 146.

Karel Farský ale nenapsal jen tuto jednu učebnici. Pracoval na mimo jiné na pokračování starozákonní učebnice – na Biblické čítance Nového zákona, kterou již bohužel nestihl dokončit. Měla být napsána stejnou poutavou formou jako učebnice předcházející, také měla být doplněna písněmi ze Zpěvníku a navíc ještě fotografiemi z Palestiny. Zůstala jen ve fázi nehotového náčrtu.

Dílo patriarchy Karla Farského má široký prakticko teologický záběr. Farský se věnoval vyučování dětí a mládeže jako teoretik i jako aktivní pedagog, uměl žáky zaujmout svým vyprávěním. Stejně tak uměl oslovit i prosté věřící a bez problémů dokázal jednat s lidmi vyššího postavení a prvotřídního vzdělání, které sám měl.

Působil nejen jako čelní představitel nově vzniklé církve, ale napsal pro ni i předpisy a řády, liturgii a zpěvník, publikoval svá kázání. Šířil myšlenku nové církve nejen po celé republice, ale i za hranicemi státu, dokonce i mimo evropský kontinent.

Splňoval tedy všechny podmínky pro to, aby mohlo být řečeno, že byl prvním velkým praktickým teologem Církve československé a že další praktičtí teologové (mezi nimi například i profesor Otto Rutrle), mohli na dílo Karla Farského navazovat a pokračovat tak v jeho práci.

3 Patriarcha Gustav Adolf Procházka – život a dílo

Gustav Adolf Procházka se narodil 18. března 1872 v Kosmonosích do početné rodiny dámského krejčího Emanuela Procházky a jeho manželky Emilie. Vzdělání získal v katolickém kněžském semináři v Litoměřicích. Jeho prostý původ, seminaristická výchova, jež kladla velký důraz na řád a poslušnost a posléze konfrontace s tvrdou životní realitou řadového kněze na počátku 20. století – to vše vedlo k formování Procházkovy osobnosti.

Po vysvěcení roku 1895 působil jako kaplan ve Vysokém nad Jizerou a v Lounech. Poté byl v roce 1905 přeložen do Jeníšovic u Turnova. Tam se seznámil s Aurélií Stehlíkovou, neteří svého nadřízeného. Jejich sblížení vedlo až k narození nemanželské dcery. To nebylo samozřejmě vítáno ani Auréliinými příbuznými, ani Procházkovými nadřízenými.²⁴

Kvůli nucenému odloučení od ženy a dcery se Procházkovy názory radikalizují, stejně jako jeho kritika vysokého kléru. Podílí se na práci katolických reformistů v Jednotě katolického duchovenstva a spolu s dalšími si prochází celou anabází, která vyústila v lednu 1920 vyhlášení Církve československé.

Již v průběhu 1. světové války se jeho názory čím dál více neshodovaly s tím, co kázala římská církev. Její úlohou za 1. světové války bylo stát věrně po boku válčícího Rakouska – Uherska a všemožně působit na obyvatelstvo, zejména pomocí svých loajálních duchovních – biskupů, farářů, kaplanů a tak dále.

Gustav Adolf Procházka se se svými postoji svému nejbližšímu okolí netajil, ovšem když psal články do periodik (například do Národních listů), nemohl se podepsat svým jménem a články tedy vycházely buď bez podpisu nebo s obecným označením autora, jako je například podpis „Katolický kněz“.

Takovým počinem, který vzbudil značnou pozornost, byl článek Víra a válka. Procházka zde kritizuje církev, její postoje i počínání duchovenstva v těžkých válečných dobách. Můžeme číst, že: „Rakouští biskupové za války vlastně veřejně nepromluvili, ačkoli měli ve Vídni časté konference. Možná dost, že proto, aby s tím neměli nepříjemností – kde však potom zůstalo slovo Kristovo, že dobrý pastýř dá i život za ovce své? - a o ten jim se přece nejednalo. Vydali společný pastýřský list, o jehož tendenci pomlčím – stačí, řeknu-li, že

²⁴ CHADIMA, Martin. Dvojí výročí II. patriarchy Gustava Adolfa Procházky. *Český zápas: Týdeník Církve československé husitské*. Praha, 2012, s. 1, 3.

samo duchovenstvo jej krajně odsuzovalo. Myšlenka mírová byla v něm odbyta slovy: „Ponechejte Jeho svaté vůli, kdy chce od nás odejmout ten hořký kalich“: hotový fatalismus koranu.⁴²⁵

Gustav Adolf Procházka se ale nespokojil s kritizováním církevních představitelů. Obracel se i na veřejnost, na laické příslušníky církve. Chtěl a vyzýval je, aby si víc všímali situace duchovních, kteří často nemohou říkat, co si myslí. Upozorňoval, že stav církve není jen starostí duchovenstva, ale také a zejména starostí laických příslušníků církve. Vlastenecký duchovní totiž bez spolupráce vlasteneckého lidu nedokáže téměř nic. Proto je potřebná, ba dokonce nutná angažovanost široké veřejnosti. Široké vrstvy lidí nemají jen poslouchat, mají i konat.

Dalším Procházkovým počinem v Národních listech byl článek Co chce české katolické kněžstvo? Zde se zabývá i otázkou celibátu, ve kterém vidí příčinu mnohých neduhů katolické církve. Článek opět vzbudil ohlas, dočkal se i odpovědi. Procházkovi se podařilo probudit alespoň část laické veřejnosti, zejména laické inteligence. Stále se psal rok 1917.

V září 1917 formuloval Gustav Adolf Procházka v Národních listech pět požadavků českého katolického kněžstva. Dovolává se i práv laické veřejnosti, která trpí stavem církve stejně jako duchovenstvo. Procházka formuluje těchto pět základních problémů fungování katolické církve v českých zemích:

1. Zatahování politiky do náboženského života, nucení duchovních k postoji, který jim není vlastní, vedoucí u mnohých k alibistické nečinnosti.

2. Církevní absolutismus – církev se staví nad národ, jemuž se ale odcizila, duchovní jsou pro názor pronásledováni, ostatní raději svůj názor popírají, což vede k dalšímu odcizování církve lidu.

3. Výchova kněžského dorostu – mladí lidé jsou v konviktech a seminářích vychovávaní a vzděláváni v naprosté izolaci od světa a v mladém věku vypuštění do světa, o kterém nic nevědí.

4. Materiální zaopatření kněze – Procházka upozorňuje na velice nuzné podmínky, za kterých většina duchovních žije, na rozdíl od menšiny, která je zaopatřená více než dobře,

²⁵ PRÁŠEK, Ferdinand. *Vznik československé církve a patriarcha G. A. Procházka*. Praha : Ústřední rada čsl. církve, 1932, s. 18.

a to i přesto, že má úplně stejnou kvalifikaci i schopnosti. Procházka uvádí, že chudý kněz je lépe ovladatelný, a proto že není z příslušných míst vůle k nápravě.

5. Kněžský celibát – Procházka vidí povinný celibát jako překážku zdravému vývoji mladého duchovního, vidí v povinném celibátu věc nepřírozenou a škodlivou, která jen dál kněze lidem odcizuje.²⁶

Konec války i vznik samostatného Československa uvítal Gustav Adolf Procházka jako aktivní člen reformních hnutí, která směřovala postupně ke vzniku samostatné církve. Sám Procházka byl přesvědčen, že pouze v církvi národní může spočívat náboženská budoucnost českého národa, protože církev římsko katolická se svým sepětím s právě zaniklou rakousko uherskou monarchií stala pro Čechy nepoužitelnou.

Katolická vrchnost se ještě v roce 1919 pokoušela reformisty všelijak zastrašovat a nutila je podepisovat listiny, kde by se zřekli jakýchkoliv reforem, jakékoliv spolupráce s reformisty a slíbili věrnost Římu i činitelům, funkcionářům – tedy hlavně biskupům Římem dosazených. Procházka (a s ním mnozí další) sice nepodepsali, našlo se však velké množství těch, kteří se zalekli.²⁷

Jako předznamenání událostí 8. ledna 1920 můžeme vnímat Vánoce 1919, o kterých již bylo pojednáno. Zmíníme ještě podrobněji článek *Historické vánoce*, který vyšel 15. prosince v *Právu národa*. Píše se v něm mimo jiné, že reformy je třeba uskutečňovat cestou činu, nikoliv vyjednáváním s Římem. Dále se v článku vyzývá, aby duchovní začali zřizovat náboženské obce: „Volte za funkcionáře lidi věřící, s reformami souhlasící, vlivné a pevné, kteří dovedou se postavit za vás a včas se vás zastati a obhájití.“²⁸

Po 8. lednu 1920 oznámil Procházka v Jenišovicích při mši ustanovení nové církve. Poprvé se veřejně a svobodně přiznal ke svému dítěti. Oznámil věřícím svůj odchod z církve římsko katolické a vyzval je, aby ho následovali do Církve československé. Osmdesát procent věřících z jeho farnosti Procházkovy výzvy uposlechlo. Stejně se dělo i v mnoha jiných původně římsko katolických farnostech. Obecně platilo – kde přešel do nové církve farář, tam s ním zpravidla přestoupila i většina jeho farníků.

²⁶ PRÁŠEK, Ferdinand. *Vznik československé církve a patriarcha G. A. Procházka*. Praha : Ústřední rada čsl. církve, 1932, s.27-29.

²⁷ Tamtéž, s. 49.

²⁸ Tamtéž, s. 52.

Ustavování náboženských obcí se rozeběhlo po celé republice, bylo však provázeno komplikacemi, a to zejména administrativními ze strany státní správy, v neposlední řadě pak také ze strany římsko katolické církve. V Jenišovicích, stejně jako na mnohých jiných místech, musel farář Církve československé i s věřícími opustit faru i kostel a konat bohoslužby pod širým nebem nebo v prostorách často provizorních, než došlo ke zbudování vlastních sborů a modliteben. Spory s katolickou církví se nevyhnuly ani hřbitovům, kde na mnohých místech (jako například v obvodu náboženské obce Tuchoměřice v obci Přední Kopanina, okres Praha - venkov) odmítali místní katoličtí faráři ve svých kostelích zvonit za zemřelé, odmítali umožnit vstup na hřbitov a tak dále.

Gustav Adolf Procházka prožíval se svými věřícími radosti i starosti venkovského faráře nové církve, ale zároveň byl jednou z jejích vůdčích osobností. Byl podepsán pod provoláním Národu československému z 10. ledna 1920 spolu s Karlem Farským, Bohumilem Zahradníkem-Brodským a Ferdinandem Stiborem. V roce 1923 byl zvolen biskupem východočeské diecéze, která měla v těch dobách sídlo v Turnově, když už nějaký čas pracoval jako vedoucí osobnost celé východočeské diecéze.

Gustav Adolf Procházka pracoval jako jeden z hlavních zástupců Církve československé i v Ústřední radě v Praze, která řešila nejen otázky duchovní správy, ale také otázky týkající se samotného chodu a hmotného zabezpečení církve. Procházka se účastnil mnohých jednání o půjčkách a úvěrech, ze kterých by církev platila mimo jiné za stavby sborů v těch náboženských obcích, kde se prostředků nedostávalo: „ÚR CČS(H), zastupování místopředsedou F. Práškem a biskupem (budoucím patriarchou) G. A. Procházkou, jednala i o možné půjčky několika amerických bank ve výši dvou milionů dolarů. Tu nabídku zprostředkoval církvi finanční analytik Dr. J. Šupich. Takto získanými finančními prostředky chtělo církevní ústředí podpořit především stavební rozvoj CČS(H). V investičním optimismu před vypuknutím velké krize roku 1929 nikdo v církevním ústředí nemyslel na možné následky vysokého zadlužení církve v době prudkého zhoršení ekonomické situace ve státě.“²⁹

Po úmrtí patriarchy Karla Farského 12. června 1927 bylo třeba zvolit patriarchu nového. Nejprve vybíraly své kandidáty jednotlivé diecézní rady a tyto navrhovaly: Gustava Adolfa Procházku, Aloise Spisara, Rostislava J. Stejskala a Aloise Janeše. Do finální volby nakonec postoupili G. A. Procházka, R. J. Stejskal a A. Janeš. Volilo se ve 194 náboženských

²⁹ HRDLIČKA, Jaroslav. *Život a dílo Prof. Františka Kováře: příběh patriarchy a učence*. Brno: L. Marek, 2007, s. 96.

obcích a 22. prosince 1927 byly známy výsledky: Procházka 171 hlas, Spisar 11 hlasů a Janeš 2 hlasy.³⁰

Druhý patriarcha Církve československé Gustav Adolf Procházka měl před sebou nelehký úkol. Chtěl a nutně musel navázat na práci Karla Farského. Mnoho z Farského povinností přebíral již v těch dobách, kdy byl první patriarcha těžce nemocný. Přes Procházkovo drtivé vítězství byly i uvnitř církve hlasy, které si jeho zvolení nepřály. Tito lidé jeho práci často kritizovali, někdy i oprávněně. Do této nelehké situace přišla hospodářská krize, která postihla každého člověka i každou instituci a ještě zcela hmotně nezabezpečenou a namnoze zadluženou Církev československou zasáhla plnou silou.

Přes veškeré tehdejší vážné (zejména ideologické) tlaky vnitrostátní i mezinárodně politické odolávala církev náporu velké hospodářské krize lépe, než se čekalo. Nejen že rostla její členská základna (v průběhu třicátých let dosáhl počet věřících 700 000), ale zvyšoval se i počet dokončených sborových budov. Rozvíjely se také laické iniciativy, například mládežové hnutí, široce pojaté sociální, publikační a vydavatelské aktivity.

Církevní představitelé se také dožadovali pokračování prvního sněmu, který začal svým prvním zasedáním už v roce 1924. Svolání dalšího zasedání se neustále odkládalo, protože sněmovní výbory nebyly se svou prací dlouho hotovy. Patriarcha Procházka nakonec svolal zasedání sněmu na březen 1931. Sněm přijal vyznání víry, „Učení náboženství křesťanského pro věřící lid Církve československé“ od profesora Aloise Spisara a hlavně návrh Ústavy Církve československé.

Přes pozitivní výsledky práce druhého zasedání prvního sněmu sílila uvnitř církve opozice proti patriarchovi Procházkovi. Mezi jejich hlavní výtky patřilo, že za Procházkova patriarchátu ztrácí vývoj v církvi na dynamice. To ale byl jen naprosto logický stav věci, protože prvotní nadšení už vyprchalo a snáze proveditelné úkoly byly z velké části hotové a církve se musela zabývat prací „všedního dne“. Navíc s vypuknutím vleklé a silné hospodářské krize nebyly v mnoha ohledech žádné myšlenky na překotný vývoj, když velké množství sil spotřebovalo jen samotné hospodářské udržení existence církve a splácení nahromaděných dluhů.

Spis předsedy ústřední rady Ferdinanda Práška „Vznik čsl. církve a patriarcha G. A. Procházka“ byl dalším impulsem pro opozici. Celá Prášková práce působí dojmem

³⁰ HRDLIČKA, Jaroslav. *Život a dílo Prof. Františka Kováře: příběh patriarchy a učence*. Brno: L. Marek, 2007, s. 103.

účelovosti a práce více ideologické než historické, a to přes mnohé podrobnosti, kterými se ve spise zabývá. Vydání spisu se tak stalo vděčným terčem kritiky F. Práška i samotného patriarchy Procházky.³¹

Patriarcha Procházka ale neměl jen vnitřní opozici, musel čelit také útokům zvenčí. Jedním z nich byl článek F. M. Bartoše „Krise CČS“, který vyšel v Kostnických jiskrách. V článku autor napadal přímo patriarchu Procházku, který psal trpělivě, leč bezvysledně dlouhé odpovědi, a nakonec celá věc skončila až u soudu.³²

V spise „V boji za pravdu“³³ shrnuje Procházka své argumenty v polemice s profesorem J. L. Hromádkou, který své výtky a útoky proti Církvi československé otiskl v periodiku Křesťanská revue.

Aby předešel další útokům a nepochopení, vydal patriarcha Procházka v roce 1932 spis „Křesťanský humanismus a Československá církev“³⁴. V tomto díle seznamuje čtenáře s českou historií, vývojem náboženství, důvodem vzniku Církve československé a jejím posláním.

Když v druhé polovině 30. let odešel z vedení církve F. Prášek a další lidé, kteří místo konkrétní práce spíše vzbuzovali konflikty, uklidnila se celá situace. Z čelního představitele vnitřní opozice Františka Kováře (budoucího třetího patriarchy) se stal Procházkův blízký spolupracovník. Nedošlo však jen ke změně nebo umírnění postojů u Kováře a dalších, ale také k bolestnému zásahu do patriarchova života, že v roce 1936 zemřela jeho manželka Aurélie Procházková. Patriarchu tato životní rána velice zasáhla a změnila jeho někdy bouřlivé reakce na problémy.³⁵

Dalším faktorem, který sjednocoval dříve rozhádané představitele církve, byla politická situace v sousedním Německu. Postupem doby začínalo být zřejmé, že řešení

³¹ HRDLIČKA, Jaroslav. *Život a dílo Prof. Františka Kováře: příběh patriarchy a učence*. Brno: L. Marek, 2007, s. 145-152.

³²Tamtéž, s. 154.

³³ PROCHÁZKA, Gustav Adolf. *V boji za pravdu: připomínky k Hromádkovým kritikám církve československé v "Křesťanské revui" 1932*. Praha: Blahoslav, 1933.

³⁴ PROCHÁZKA, Gustav Adolf. *Křesťanský humanismus a československá církev*. Praha: Blahoslav, 1932.

³⁵ HRDLIČKA, Jaroslav. *Život a dílo Prof. Františka Kováře: příběh patriarchy a učence*. Brno: L. Marek, 2007, s. 227.

malicherností, často osobního rázu, musí ustoupit jiným, nepopsatelně závažnějším problémům.

Události roku 1938 a 1939 se podepsaly nejen na situaci uvnitř církve, která se musela vyrovnávat se stavem věcí, stejně jako celý národ, ale negativně se odrazily i na zdravotním stavu patriarchy Procházky.

Jedním z velkých problémů, který po okupaci Československa v roce 1939 nastal, bylo přejmenování církve. Návrhů padlo několik (Svobodná církev křesťanská, Česká církev Husova, Církev reformační a tak dále). František Kovář a Alois Spisar stáli v čele komise, která měla nový název církve vybrat. Komise nakonec zvolila variantu „Církev českokřesťanská“.

Tyto události, samy o sobě nelehké, probíhaly po smrti studenta lékařské fakulty University Karlovy Jana Opletala, příslušníka Církve československé, který zemřel 11. listopadu 1939 na následky střelného poranění z demonstrace proti okupantům 28. října 1939. Dost možná kvůli této smutné události očekával patriarcha Procházka pozvání k říšskému protektorovi, k němuž skutečně došlo.

Procházka si připravil na projednání několik problémů, jako například postavení církve v zabraném území, placení duchovních v pohraničí, bohoslužby ve sborech církve pro německé vojáky atd. Patriarcha však byl postaven pouze před jedinou otázkou – nový název církve. Bylo mu naznačeno, že pro německé úřady by byl nejvhodnější název: Česká národní církev.

Patriarcha Procházka se snažil oddálit rozhodnutí a argumentoval Ústavou Církve československé, že tuto změnu smí schválit pouze církevní sněm. Úřady však chtěly znát nový název církve hned. Patriarcha proto oslovil vedení církve, jehož většina (kromě Františka Kováře a jeho spolupracovníků, kteří stáli za návrhem názvu Církev českokřesťanská) byla pro návrh německých úřadů. Na první pohled se toto německými úřady navrhované jméno církve jevilo jako vcelku přijatelné, ale v kontextu širších událostí by byl tento název po skončení války jen těžko obhajitelný. Znamenal by totiž vyjádření souhlasu s nacionální politikou hitlerovského Německa. Proto byl navrhovaný název nepřijatelný a bylo nutno co nejrychleji podat jiný návrh.

V Německu působilo hnutí, tzv. Němečtí křesťané, které se snažilo vnutit nacistickou ideologii i křesťanům prostřednictvím teologie. V tomto nebezpečném ovzduší, ke kterému se

přidaly hromadné perzekuce studentů a poprav, se Gustav Adolf Procházka ukázal jako statečný a prozíravý člověk. Dva dny po odeslání dopisu německým úřadům o souhlasu změny názvu na Česká národní církev souhlas odvolal a dal jménem ústřední rady nový návrh: Církev českomoravská. Rozhodnutí oznámil členům ústřední rady dopisem. Tímto prozíravým krokem zachránil církev před vlivem Německých křesťanů a s tím souvisejícím případným poválečným odsouzením.³⁶

Problém s názvem církve je možné sledovat i v časopise Náboženská revue, respektive na jeho zadní straně. V ročníku 11, čísle 2 z 25. dubna 1939 tam čteme název – Náboženská revue československé církve. V témže ročníku 11, v čísle 6, které vyšlo 31. prosince 1939, čteme název zkrácený – Náboženská revue čs. církve. Nejzajímavější je první číslo ročníku 12, jež vyšlo 26. února 1940, protože zde je na zadní straně uvedeno Náboženská revue české církve. Ale hned od druhého čísla 12. ročníku z 22. dubna 1940 už budeme číst název Náboženská revue církve českomoravské.

Tlak, který byl na patriarchu Procházku z vnějšku církve za protektorátu vyvíjen, podlamoval jeho chatrné zdraví víc a víc, proto se patriarcha ve svém úřadu více než kdy jindy spoléhal své nejbližší spolupracovníky.

Kdykoliv mohl, vracel se do Jenišovic, kde se nejvíce cítil doma. Na sklonku léta 1941 se do Jenišovic vypravil naposled a sloužil zde na přání místního duchovního bohoslužby. Půl roku na to, 9. února 1942, druhý patriarcha Církve československé Gustav Adolf Procházka po dlouhé nemoci v Praze umírá.

Patriarcha G. A. Procházka nebyl výrazný a plodný pedagog jako Karel Farský, ani svým charismatem nestrhával davy, jak to uměl první patriarcha. Byl spíše typem úředníka, ale úředníka neuvěřitelně pracovitého, zapáleného pro svou věc. Církvi československé zůstal přes všechny komplikace naprosto oddaný a věrný až do konce svého života. Jeho hodnocení bývá někdy rozporuplné, ale jak běží čas, jsme stále více schopni ocenit působení a práci jednoho ze zakladatelů Církve československé a jejího druhého patriarchy.

³⁶KADEŘÁVEK, Václav, In memoriam patriarchy dr. G. A. Procházky, in: Theologická revue církve československé husitské. Praha, roč. 5, č. 2/1972, s. 35-38.

4 Vzdělávání duchovních v Církvi československé (husitské)

Prvními duchovními Církve československé byli kněží, kteří do ní přešli po jejím založení v roce 1920 z římsko katolické církve. Bylo ale jasné, že počet přestoupivších duchovních je zejména pro budoucnost nedostačující. Proto byla již v roce 1923 na popud patriarchy Karla Farského založena bohoslovecká kolej pro vzdělávání kněžích Církve československé, na které vyučoval Karel Farský spolu s profesorem Karlem Statečným. Budoucí kněží zároveň studovali na evangelické Husově bohoslovecké fakultě založené roku 1919 mimo jiné proto, aby měli vzdělání, které uznávala i státní správa. Na této evangelické fakultě byl v roce 1925 Karel Statečný jmenován profesorem systematické teologie a působil zde až do své smrti v roce 1927.

Vedení Církve československé se nehodlalo spokojit s tím, že by její bohoslovci studovali jen na koleji a na fakultě zřízené pro jinou církev. Aby mohla mít CČS svou vlastní fakultu, bylo by nutné vzdělat vlastní pedagogy a Farský tedy usiloval o získání vzdělaných modernistických teologů do řad nové církve. Po Karlu Statečném jeho nabídku přijal také novozákonní teolog Dr. František Kovář. Kromě zřízení vlastní fakulty se uvažovalo vedení Církve československé i o vlastní vydavatelské činnosti Církve československé.

Dr. František Kovář se nejprve uplatnil coby autor přednáškového kurzu pro vzdělávání budoucích duchovních církve. Tím si získal naprostou důvěru a podporu patriarchy Karla Farského a v srpnu 1926 byl jmenován ředitelem bohoslovecké koleje Církve československé, jejíž budova byla dokončována v Praze – Dejvicích. Tam se mohla přestěhovat z nedostačujících prostor na Vinohradech (kam se pro změnu stěhovala z ulice Na Perštýně).

Bohoslovci CČS zároveň docházeli i na evangelickou Husovu bohosloveckou fakultu. František Kovář působil jako ředitel bohoslovecké koleje ještě tři roky po smrti patriarchy Farského, tedy do konce října 1930. Po celou dobu Kovář připravoval, organizoval a pořádal na koleji přednáškové kurzy, které Církev československá neměla na Husově fakultě obsazeny svými pedagogy. Věnoval se jak současným studentům, tak i náboru nových bohoslovců.

V práci na zřízení vlastní fakulty došlo i na vypracování zákona, který Ústřední rada Církve československé navrhla a 10. dubna 1926 podala československé vládě. Během následujících let bylo politickou reprezentací státu několikrát přislíbeno zákon v různých

úpravách přijmout a pokaždé z toho (zejména z politických důvodů) sešlo. „Za takového stavu věci rozhodla konference diecézních rad, zástupců Slovenska a Podkarpatské Rusi 1. března 1931 v České Třebové, aby církev zřídila pro výchovu svých bohoslovců vlastní, samostatnou bohosloveckou akademii, aby tak o vzdělání duchovenského dorostu v duchu a dle potřeby CČS bylo postaráno.“³⁷

Zástupci evangelické Husovy bohoslovecké fakulty sice nabízeli spolupráci a rozšíření profesorských míst pro vyučující z řad CČS na své fakultě, ale pro vedení Církve československé to byla nabídka nepřijatelná, proto byla s upřímnými díky odmítnuta.

26. října 1932 byla slavnostně otevřena Vysoká škola bohoslovecká pro potřeby Církve československé. Děkanem nové školy se stal profesor Alois Spisar. Problémy však nastaly takřka okamžitě: „V organizačních základech Vysoké školy bohoslovecké existovaly právní nedostatky. Mnohem později o tom podává svědectví F. M. Hník. Škola byla otevřena jako soukromý ústav ÚR CČS(H). Pak teprve usilovala o dodatečný státní souhlas s tímto činem. Tento postup církevního ústředí byl právně velmi nedbale domyšlený.“³⁸ Před československým státem navíc zůstávali absolventi této instituce pouze středoškoláky, protože Vysoká škola bohoslovecká nesplňovala státem daná kritéria pro vysoké školy. Přes všechny těžkosti a nesrovnalosti měla Vysoká škola bohoslovecká v prvním roce své existence 92 studentů. Ministerská rada se zřízením této školy nakonec v červnu 1933 vyslovila souhlas.

Na začátku roku 1934 se však opět počalo vážně jednat o návrat na evangelickou Husovu bohosloveckou fakultu. Vysoká škola bohoslovecká se zdála být neudržitelná, vypadalo to, že se tento projekt brzy stane minulostí. Vedle jednání s Husovou bohosloveckou fakultou ale zároveň nebylo vedení církve ochotno svou Vysokou školu bohosloveckou opustit a zrušit. Toto nejasné stanovisko působilo neseriózně a jednání jen komplikovalo.³⁹ Nakonec se ale studenti i vyučující vrací na evangelickou fakultu, kde byla pro Církev československou zřízena sekce pedagogů. Byli to profesor Spisar, profesor Kovář, docent Hník a další. Tento stav vydržel až do doby okupace v roce 1939 a následného uzavření všech vysokých škol v protektorátu Čechy a Morava.

³⁷PROCHÁZKA, Gustav Adolf, O bohosloveckou fakultu církve československé, in: Náboženská revue československé církve. roč. 3, č. 1/1931, s. 9.

³⁸HRDLIČKA, Jaroslav. *Život a dílo Prof. Františka Kováře: příběh patriarchy a učence*. Brno: L. Marek, 2007, s. 164.

³⁹Tamtéž, s. 186.

Od doby uzavření vysokých škol až do konce války probíhala pololegální výuka bohoslovců formou přednášek, seminářů, biblických hodin a dalších setkávání. Tato náhradní výuka, kterou organizoval zejména profesor František Kovář, probíhala nejčastěji na bohoslovecké koleji v Praze – Dejvicích, narázově také v některých sborech pražských náboženských obcí.

Po válce, hned v červnu 1945, byla Husova bohoslovecká fakulta obnovena na těch základech, které byly položeny za první republiky. K vyučujícím (profesoru Spisarovi a profesorovi Hníkovi) se přidal Otto Rutrle a Miroslav Novák (pozdější čtvrtý patriarcha Církve československé). Děkany obnovené fakulty byli F. M. Hník do roku 1949, v období 1949 – 1950 byl děkanem F. Kovář.

V důsledku vydání církevních zákonů o zřízení Státního úřadu pro věci církevní a o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností (č. 217/1949 Sb. a č. 218/1949 z 14. 10. 1949) došlo v roce 1950 k rozdělení bohoslovecké fakulty na dva vzdělávací ústavy: Husovu československou bohosloveckou fakultu v Praze a Komenského evangelickou bohosloveckou fakultu v Praze, které soustředily (i z důvodu snazšího dohledu ze strany státního aparátu) veškeré nekatolické bohoslovce.

Ustavující schůze fakultní rady nové Husovy československé bohoslovecké fakulty se konala 6. října 1950. Prvním děkanem fakulty byl zvolen profesor František Maria Hník. Fakulta po založení sídlila v Praze – Starém Městě na adrese Konviktská 292/22, od roku 1953 potom ve vlastní budově v Praze – Dejvicích, kde byl od počátku její existence umístěn také bohoslovecký internát.

Studium na Husově československé bohoslovecké fakultě bylo čtyřleté. První státní zkoušku konali studenti po dvou letech studia a po dalších dvou letech konali druhou státní zkoušku.

V době svého ustavení v roce 1950 měla HČBF celkem sedm kateder. Jednalo se o tyto katedry: Katedra systematické teologie, katedra biblické teologie, katedra praktické teologie, katedra sociální teologie, katedra dějin, katedra teorie náboženství a katedra společenských nauk.⁴⁰

⁴⁰ SALAJKA, Milan. *Úsilí CČS(H) na poli fakultní teologické práce a bohosloveckého vzdělávání*. Theologická revue Církve československé husitské. 1987.

Na katedře praktické teologie působil v letech 1950 - 1961 profesor Otto Rutrle, který měl mimořádný vliv na studenty, na jejich postoji k životu i ke službě křesťanského duchovního. S profesorem Rutrlem až do roku 1961, kdy fakultu opustil, spolupracovali na katedře praktické teologie tito vyučující: ThDr. Rudolf Horský, PhDr. ThDr. h. c. František M. Hník, Doc. ThDr. Anežka Ebertová, ThDr. PhDr. Miloslav Kaňák, Doc. PhDr. Olga Pešková-Kounovská.

Ve funkci děkana se vystřídala řada významných osobností. Zde je přehled děkanů Husovy československé bohoslovecké fakulty v Praze:

prof. PhDr. ThDr. h. c. František M. Hník (1950-1952),

prof. PhDr. ThDr. Otto Rutrle (1952-1954),

prof. ThDr. Zdeněk Trtík (1954-1956),

prof. ThDr. Jindřich Mánek (1956-1958),

prof. ThDr. PhDr. Miloslav Kaňák (1958-1966),

prof. ThDr. Zdeněk Trtík (1966-1968),

prof. ThDr. Rudolf Horský (1968-1972),

prof. ThDr. PhDr. Miloslav Kaňák (1972-1976),

prof. ThDr. Milan Salajka (1976-1989),

prof. ThDr. Zdeněk Kučera (1990).

O prvních letech nové fakulty píše profesor Milan Salajka v Theologické revui v článku Úsilí CČS(H) na poli fakultní teologické práce a bohosloveckého vzdělávání: „Deset let trval chvílemi neklidný a třibící proces, v němž nová Husova fakulta měla získat svůj přiměřený profil. Původní rozmach nevycházel zřejmě vždy ze spolehlivých a adekvátních motivů či uskutečnitelných plánů a neopíral se ani o realistický odhad vývoje života církve československé v příštích letech.“⁴¹

HČBF se podílela dle svých možností na fungování celé Církve československé (husitské). Nejen že vzdělávala nové duchovní, ale postupně si vychovávala i svůj

⁴¹ SALAJKA, Milan, Úsilí CČS(H) na poli fakultní teologické práce a bohosloveckého vzdělávání, in: Theologická revue Církve československé husitské. roč. 20, č. 1/1987, č. 2/1987, s. 40.

pedagogický sbor. Také teologický rozvoj církve se odehrával zejména na HČBF. Za zmínku stojí zejména příprava materiálů pro 6. sněm Církve československé, kde byly mimo jiné přijaty dodnes platné Zákklady víry.

Přestože z HČBF odcházeli každý rok noví absolventi do duchovenské práce, uvádí profesor Milan Salajka, že potřebný počet byl za celou dobu fungování HČBF přibližně dvojnásobný. Dále M. Salajka píše: „Počítáme-li s těmi absolventy a absolventkami, kteří uspěli ve studiu, pak pouhá reprodukce duchovenského sboru byla za zmíněné generační období splněna jen ze dvou třetin.“⁴²

Pro doplnění informací o působení HČBF budiž uvedeno, že za celou dobu své existence byla na HČBF uděleno 21 doktorských titulů.

Za období čtyřiceti let existence se v jejím učitelském sboru vystřídala řada osobností, výsledky jejichž vědecké i badatelské práce v mnoha směrech výrazně překročily hranice vlastní církve a rozhodujícím způsobem přispěly k dalšímu formování duchovního profilu CČS(H).

Dne 24. 9. 1990 byla teologická fakulta Církve československé husitské slavnostně inkorporována do svazku Univerzity Karlovy pod názvem Husitská teologická fakulta, jejímž prvním děkanem byl profesor ThDr. Zdeněk Kučera.

⁴² Tamtéž, s. 50.

5 Prof. PhDr. ThDr. Otto Rutrle

5.1 Život profesora Otto Rutrleho

Otta Rutrle se narodil dne 5. března 1908 ve Dvoře Králové nad Labem. V tomto městě prožil své dětství a mládí. Od roku 1919 začal studovat na místním reálném gymnáziu. Zde také dne 23. června 1927 zakončil své středoškolské studium maturitní zkouškou s vyznamenáním.

Rodiče Otto Rutrleho vstoupili do Církve československé v roce 1922. Sám Otto Rutrle pokračoval ve studiu od roku 1927 na Husově bohoslovecké fakultě a na nově zřízené bohoslovecké koleji v Praze – Dejvicích a následně na Vysoké škole bohoslovecké Církve československé. Zde v roce 1929 složil první odbornou bohosloveckou zkoušku a v roce 1931 i druhou odbornou zkoušku. Tyto si pak doplnil v roce 1938 zkouškami na Husově bohoslovecké fakultě. V letech 1933 – 1934 studoval také na Manchester College v Oxfordu a na Filosofické fakultě University Karlovy v Praze, kde získal v roce 1935 titul doktora filosofie v oboru religionistiky.

18. srpna 1932 se Otto Rutrle oženil s Annou rozenou Grohovou, narozenou 21. dubna 1911 ve Dvoře Králové nad Labem a v roce 1935 se manželům narodilo jediné dítě, syn Pavel.

Tomuto studiu se věnoval již jako duchovní Církve československé. Na kněze byl vysvěcen druhým patriarchou Církve československé Gustavem Adolfem Procházkou v roce 1929 a tentýž rok nastoupil jako duchovní do náboženské obce Slaný. V letech 1930 – 1934 pak pracoval jako duchovní v náboženské obci Nová Ves pod Pleší. Z dalších míst, kde Otto Rutrle působil, jmenujme náboženskou obec Praha – Malá Strana, Praha – Holešovice a Praha – Libeň.

Na podzim roku 1934 dosáhl Otto Rutrle způsobilosti k vyučování náboženství na středních školách a po svém přesídlení do Prahy, v době, kdy byl jmenován duchovním v Praze – Holešovicích, učil na pražských gymnáziích.

Za války, v době uzavření českých vysokých škol, byl Otto Rutrle jmenován Ústřední radou Církve československé (českomoravské) v letech 1941 – 1944 spirituálem bohoslovecké koleje v Praze – Dejvicích. Tam se podílel jako vyučující i na náhradním pololegálním bohosloveckém studiu.

Během války také sám intenzivně studoval. Složil přísné zkoušky doktorské na evangelické Husově bohoslovecké fakultě, na jejichž základě byl po válce v roce 1945 po opětovném otevření vysokých škol promován na Husově bohoslovecké fakultě na doktora teologie. Následně se, jako suplent praktické teologie, stal na této škole i vyučujícím. Pedagogické místo praktického teologa se uvolnilo úmrtím patriarchy Gustava Adolfa Procházky.

Na Husově bohoslovecké fakultě byl v roce 1946 jmenován mimořádným profesorem. V letech 1945 – 1947 pracoval O. Rutrle mimo to znovu jako spirituál i ředitel bohoslovecké koleje v Praze – Dejvicích.

Když došlo v roce 1950 k rozdělení fakulty, stal se Otto Rutrle vedoucím katedry praktické teologie na nově vzniklé Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze. Na této fakultě také v roce 1950 dosáhl jmenování řádným profesorem v oboru praktické teologie.

Prvním děkanem nové fakulty byl profesor František Maria Hník a Otto Rutrle byl jmenován prvním proděkanem. V letech 1952 – 1954 zastával Otto Rutrle funkci děkana fakulty a v letech 1954 – 1956 byl opět proděkanem. O Rutrleho postoji k fakultě i k církvi jako takové svědčí mimo jiné úryvek z jeho zprávy Život a dílo Husovy fakulty v akademickém roce 1953 – 1954: „Husova fakulta slouží své církvi. Chce tak činiti s odpovědným vyrovnáním se s tradicí své vlastní církve a chce tak činiti i s dobrým vědomím o světové problematice theologického a církevního kvasu – s sounáležitostí víry, lásky a naděje s una sancta.“⁴³

Jako vedoucí katedry praktické teologie se snažil, aby tento obor dokázal pomáhat a být k užitku i prostým řadovým věřícím a zároveň aby byla praktická teologie plnohodnotným vědním oborem, který by byl ku prospěchu fungování celé církve. V Theologické revue v ročníku 1998 v čísle 5 píše profesor Milan Salajka: „Naše praktická teologie fakultní a církevní nese z těch časů jediný výrazný podpis – Otto Rutrle. Byl to muž, jakých se určitému společenství dostává zřídka a mimořádně, a to jak co do šíře jeho vzdělání a píše, tak co do jeho duchovní a mravní integrity.“⁴⁴

⁴³ RUTRLE, Otto, Život a dílo Husovy fakulty v akad. roce 1953-54, in: Náboženská revue církve československé. roč. 26, č. 1/1955, s. 28.

⁴⁴ SALAJKA, Milan, Praktická teologie Církve československé husitské, in: Theologická revue: Náboženský dvouměsíčník Husitské teologické fakulty University Karlovy v Praze. roč. 7, č. 5/1998, s. 68.

Své názory a postoje uplatňoval Otto Rutrle nejen na fakultě, ale i na církevních sněmech. Také díky jeho vlivu se Církev československá začala obracet na cestu teologie Božího slova, čímž docházelo k revizi celého dosavadního teologického fungování církve. O této teologické orientaci Otto Rutrleho svědčí celé jeho životní dílo, stejně jako celá generace duchovních, na jejichž bohoslovecké výchově se podílel.

Profesor Otto Rutrle byl spolupracovníkem a zároveň blízkým přítelem třetího patriarchy Církve československé ThDr. Františka Kováře. Patriarcha F. Kovář dokázal spolu s O. Rutrlem i s dalšími pedagogy na Husově fakultě řešit problémy, které nastávaly, věcnou dohodou. Účastnil se i různých jednání o fungování Husovy fakulty, například o obsazování pozice děkana. S profesory Husovy fakulty projednával mimo jiné Základy víry a jejich uvedení v život. Tento patriarchův krok měl i výraznou politickou rovinu, protože Základy víry ukotvily Církev československou v biblické zvěsti, což mělo zabránit tomu, aby se z CČS stal komunistickému režimu poplatný církevní útvar. Na tomto postoji se shodli F. Kovář s profesory Trtíkem a Mánkem, stejně jako s profesorem Otto Rutrlem.⁴⁵

Poté, co v roce 1961 odešel na odpočinek třetí patriarcha Církve československé profesor František Kovář, byl Otto Rutrle pro mnohé vážným kandidátem na místo patriarchy. Avšak situace uvnitř církve nebyla této možnosti příliš nakloněna a zdravotní stav Otto Rutrleho v té době už také nebyl takový, aby profesor zvládl časově i psychicky vyčerpávající poslání patriarchy. Čtvrtým patriarchou Církve československé (husitské) byl nakonec zvolen Dr. Miroslav Novák.

Profesora Rutrleho jeho zdravotní stav v roce 1961 přinutil odejít do dočasného důchodu. Z důchodu dočasného se ale stal důchod invalidní a posléze důchod trvalý. Nepřerušil ale styky s Husovou československou bohosloveckou fakultou a byl nápomocen svému nástupci, profesoru Rudolfu Horskému, jak jen mu to zdraví dovolovalo. Pokračoval také v psaní odborných pojednání, zejména do odborného církevního periodika Náboženská revue.

Když se zdravotní komplikace profesora Rutrleho stupňovaly, rozhodl se, že své stáří bude trávit v blízkosti svých nejbližších. Odstěhoval se tedy i s manželkou Annou do Ostravy, kde v té době bydlel jeho syn Pavel. V silách Otty Rutrleho však už nebylo dlouho své

⁴⁵ HRDLIČKA, Jaroslav, Patriarcha František Kovář mezi demokracií a totalitou: Základy víry v diářích patriarchy z let 1954/55, in: Theologická revue: čtvrtletník Univerzity Karlovy v Praze - Husitské teologické fakulty. Praha: Univerzita Karlova - Husitská teologická fakulta. roč. 75, č. 2/2004, s. 229-236.

nemoci odolávat, a tak 21. listopadu 1976 profesor Otto Rutrle v blízkosti svých nejbližších umírá.

Zcela zásadní význam profesora Otto Rutrleho pro Církev československou (husitskou) spočívá v tom, že byl jedním z těch, kteří stáli u zrodu nového teologického směru. Jeho dílo je naprosto nedocenitelné zejména v liturgice, katechetice, homiletice a dalších oborech praktické teologie.

5.2 Dílo profesora Otto Rutrleho

5.2.1 Homiletika

Homiletikou neboli kazatelstvím se profesor O. Rutrle zabývá ve skriptu *Úvod do methodiky církevní práce v Církvi československé* a ve svém hlavním homiletickém díle *Křesťanská služba slovem – Theorie křesťanského hlásání*.

Otto Rutrle si všiml, že kázání v Církvi československé byla zejména v prvních jejích letech velmi radikální, tématicky široká, ale také útočná a negativistická – vymezovala proti katolické církvi velmi ostrým způsobem. „Kazatelská činnost CČS vůbec měla ráz dynamický. Její kázání volalo k útoku na pozice staré církve, bořilo hradby tradice, rozrušovalo statické formy starocírkevní zbožnosti.“⁴⁶ Až od poloviny 30. let byla dle Rutrleho kázání v CČS více christocentrická. Stále se ale mnozí kazatelé báli kázat Krista – místo toho kázali sebe, své závěry, své posudky a mnohde odsudky.

V *Křesťanské službě slovem* nabízí O. Rutrle obsáhlý manuál pro kazatele. Seznamuje je s historií homiletiky, s typy kázání. Celé dílo má kromě předmluvy a úvodu 17 kapitol a O. Rutrle se v nich zabývá homiletikou ze všech možných úhlů pohledu. Ukazuje postupy, jaké se mohou při kázání používat, často také ale poukazuje na zlovyky, které mají mnozí kazatelé zažitě. Věnuje se vysvětlování, co vlastně homiletika je, soustřeďuje se na zdroje kázání, na práci s textem, na kazatelovu přípravu. Zkoumá způsoby pojetí kázání, vidí kázání jakou nedílnou součást bohoslužby. Soustřeďuje se na kazatelovu osobnost, na jeho víru, na vokaci, kterou musí každý kazatel slyšet a poslechnout, na jeho odbornou přípravu a svědomitou péči, kterou musí kázání, ale i celé svěřené náboženské obci věnovat. Ukazuje typy kázání i jevy, které kázání provázejí (například dramatické prvky) a které mohou kázání pomoci, používá-li se jich správně, ale mohou i celé kázání znevěrohodnit.

⁴⁶RUTRLE, Otto. *Úvod do methodiky církevní práce v církvi československé*. Praha: Blahoslav, 1952, s. 61.

V úvodu O. Rutrle vysvětluje, proč je třeba se homiletikou opravdu vážně zabývat: „Nikdy neměla církev dosti dobrých a věrných kazatelů; lidská slabost vždy vstupovala jako kámen úrazu mezi křesťanskou zvěst a svět, kterému byla určena. Moderní doba však se svými zvýšenými nároky na dílo církve zvlášť kriticky odkrývá osobní tragédii kazatele – vnitřní prázdnotu víry a nedostatek životní opravdovosti, přikrývaný leckdy lesklým pathosem.“⁴⁷ „Zklamání nad rozporem hlásání a praxe křesťanského kazatelství jako celku odvedlo mnohé křesťany z kostelů a křesťanských shromáždění k jiným zdrojům rady a životní pomoci.“⁴⁸

Velkou pozornost věnuje O. Rutrle kazatelově osobnosti. Píše, že kazatel nemá jen srozumitelně mluvit, ale má svědčit o Bohu tak, aby bylo vidět, že co říká, tomu opravdově věří. Má-li kazatel vzbudit zájem a touhu po Božím slově, musí z něj být vidět, že i v něm kýžený zájem a touha je. Kazatel musí být Bohem ke službě povolán, což, jak píše O. Rutrle, je těžké ze strany církve ověřovat. Tato skutečnost vyjde najevo až v průběhu času. Dobrý kazatel se pozná podle toho, že nejen mluví, ale také žije podle Boží zvěsti. Musí umět srozumitelně tlumočit Boží slovo, ačkoliv to pro něj může být nepohodlné a v různých dobách i nebezpečné. Stejně tak ale O. Rutrle říká, že teoreticky vzdělaný i upřímně věřící kazatel ještě není zárukou toho, že náboženská obec, kde působí, bude vzkvétat. K tomu je potřeba nejen kazatele, ale i posluchačů – laiků. Kde nejsou lidé Božímu slovu otevřeni, tam sebelepší kazatel mnoho nesvede.

Zdrojem kázání je pro O. Rutrleho zejména Boží impuls, který kazatele nutí, aby kázal, aby zvěstoval Boží vůli, aby ji věřícím vyřizoval a přednášel. To však neznamená, že by byl kazatel zproštěn své tvůrčí povinnosti. Kázání je třeba připravovat, je ale potřeba dávat pozor, aby metodologická příprava kázání nepřehlušila ve výsledku to, co je třeba věřícím sdělit. Z čeho tedy kazatel může čerpat? Ze samotné Boží inspirace, dále pak samozřejmě z textů Písma svatého, dále z křesťanské tradice, z děl významných osobností křesťanské minulosti, ze života svého, své církve a své náboženské obce a nakonec ze života obecného, všedního, jak ho kazatel vnímá.

Písmo svaté je základním zdrojem pro každého kazatele, vždyť na texty Písma se kázání připravuje. Kazatel však dle O. Rutrleho musí číst Bibli tak, jak je psaná a nekládat si do ní souvislosti, které se mu hodí. Ty celou biblickou zvěst znásilňují a činí ji nevěrohodnou. Kazatel si tím sice usnadňuje práci, dává mu to větší rétorickou volnost, ale to vše se děje

⁴⁷ RUTRLE, Otto. *Křesťanská služba slovem – Theorie křesťanského hlásání*. Praha: Blahoslav, 1952, s. 10.

⁴⁸ Tamtéž, s. 11.

na úkor pravdivosti takové zvěsti. Jsou různé způsoby, kterak smysl textu, na který kazatel svou promluvu připravuje, podchytit: Smysl textu může být hledán v doslovném znění. Může být také stanoven metodou alegorickou. Popřípadě se dá použít metoda racionalistická (reálné historické jádro vykreslené např. do podoby zázraku). Tyto postupy se dají kombinovat, cílem je však vždy pravé a věrné zvěstování Božího slova.

S čím se kazatel při své praxi určitě mnohokrát setká, jsou Ježíšova podobenství. Vypadají jako vděčný a snadno zpracovatelný námět ke kázání, ale O. Rutrle v díle *Křesťanská služba slovem* varuje, aby se podobenství nestaly pro kazatele nástrojem pro jeho vlastní vývody, formulace myšlenek a závěry, které nemají s původním poselstvím podobenství nic společného. Více než jinde zde O. Rutrle nabádá k pečlivé přípravě: „Křesťanský kazatel v použití podobenství interpretuje mistra. Má s podobenstvím zacházeti tak, aby plasticky vystoupila stejná pravda a aby dosáhl téhož cíle, jak měl na mysli původce podobenství.“⁴⁹

Profesor Otto Rutrle se velmi zasloužil o posun homiletiky v Církvi československé (husitské), a to nejen tím, že napsal vynikající publikaci, učebnici pro kazatele, ale zejména tím, že dokázal závěry, k nimž došel, předat svým studentům. I dnes se *Křesťanská služba slovem* používá na Husitské teologické fakultě University Karlovy jako učebnice homiletiky a O. Rutrle tak ovlivňuje i nastupující generace duchovních a tím i celé Církve československé husitské.

5.2.2 Liturgika

Profesor Otto Rutrle věděl, že liturgie, stejně jako kázání, je nedílnou součástí slavnostního bohoslužebného života církve, dokonce že tyto dvě složky jsou jeho součástí hlavní. Proto se do hloubky zabýval liturgikou v Církvi československé (husitské), a to zejména ve skriptech *Liturgika 1* a *Liturgika 2*.

Všimá si v nich bohoslužebného života Církve československé, vyjmenovává jednotlivá liturgická díla, která CČS používá a pečlivě se věnuje jejich rozboru. Říká, že „Jsme si vědomi toho, že život zbožnosti a víry je mnohem více, než řád. Přece však objektivní bohoslužebné řady církevní jsou svědectvím toho, jak církev rozumí pozvání Ježíše Krista k obecenství s ním a jak k němu přistupuje.“⁵⁰

⁴⁹ RUTRLE, Otto. *Křesťanská služba slovem – Theorie křesťanského hlásání*. Praha: Blahoslav, 1952, s. 255.

⁵⁰ RUTRLE, Otto. *Liturgika I., 2: bohoslužebný život církve československé*. Praha: Katedra praktické theologie na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze, [195?], s. 10.

O. Rutrle neopomíná připomenout, že liturgii a zpěvník, ale i další příručky, měla Církev československá dříve, než schválila své učení na svém prvním sněmu. Obsáhle se věnuje vzniku všech obřadních příruček, často z díla patriarchy Karla Farského. O. Rutrle shrnuje do několika oddílů, z čeho především čerpala liturgická tvorba Církve československé:

Liturgika CČS byla postavena jednak na touze po katolicitě (všeobecnosti) a ekumenicitě. CČS si uvědomovala, že rozdělením křesťanstva došlo ke stavu, kdy se různá společenství nejsou již schopna společně přijmout Kristovu zvěst, která je nicméně určena všem křesťanům. CČS pokračovala po linii modernismu. Přejímala ale také některé pozitivní prvky tradice římsko katolické církve, zejména prvky katolického života liturgického a svátostného.

Církev československé chtěla čerpat jak z Písma svatého, tak z náboženské tradice. Hrozící napětí mezi těmito dvěma činiteli vyřešila tím, že jako nejvyšší autoritu (tedy nad Písmo i nad tradici) vyzvedla Ducha Kristova. Církev československá přijala do své liturgiky i prvky tradice katolické, jako je sedm svátostí, stejně jako poselství a odkaz reformních myslitelů a tradici reformační. Vedle toho navazovala i na tradici Cyrilometodějskou. Všechny tyto do jediné liturgiky soustředěné prvky měly oslovovat věřící, kteří chtějí skutečně a upřímně budovat Kristovu církev.

Církev československá si byla vědoma, že žádné z církevních společenství nepromlouvá již ke svým věřícím původní řečí prvotního křesťanství. Tato skutečnost je dána dlouhou tradicí, která některé aspekty vyzdvihuje a jiné nebere v potaz, vše v závislosti na čase a místě. Proto se Církev československá orientovala na „čisté evangelium, čisté křesťanství“, které vycházelo přímo z Ježíšova učení. Tím se ale CČS dostala do těžko řešitelné situace, protože zase jen tradice (v tomto případě liberální pohled na celý problém) mohla nabídnout odpovědi na otázky, které tradici vylučovaly. O. Rutrle vyjadřuje pochybnosti, jestli tato cesta povede k touženému cíli, „či zda čs. církev bude nucena hledati cestu k podstatě křesťanství jiným směrem.“⁵¹

Tyto všechny pohledy na liturgiku doplňoval ještě ten fakt, že Církev československá se považovala za církev národní a do jejího myšlení se dostávaly mnohé nacionalistické prvky.

⁵¹ RUTRLE, Otto. *Liturgika I., 2: bohoslužebný život církve československé*. Praha: Katedra praktické theologie na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze, [195?], s. 64.

Liturgická tvorba ale neustrnula v prvních letech po vzniku nové církve. Profesor Otto Rutrle se ve své Liturgice široce věnuje i jejímu dalšímu vývoji. Na prvním místě zmiňuje O. Rutrle revizi liturgie patriarchy Karla Farského. Farského práce byla vydána Ústřední radou v roce 1939 pod názvem „Liturgie patriarchy Dr. K. Farského“. Důvodem revize bylo, že používaná liturgie měla být v souladu s Učením, odsouhlaseným na sněmu v roce 1931. O. Rutrle se staví k revizi kriticky. „Ve skutečnosti však srovnáním zjistíme, že – vedle úpravy jazykové – byly provedeny úpravy, zasahující do podstaty liturgie Farského, někde tak, že pomohly zvěstovati ještě přesvědčivěji poselství Liturgie, jinde tak, že původní smysl Liturgie zatemnily.“⁵²

Neméně důkladně se profesor Otto Rutrle věnuje Bohoslužebné knize (misálu), kterou vytvořil Alois Tuháček za pomoci Aloise Spisara. Bohoslužebná kniha byla vydána Ústřední radou v roce 1940, čímž byl splněn úkol, který dostala Ústřední rada již na prvním sjezdu delegátů v roce 1921 a poté na prvním sněmu v roce 1924.

Otto Rutrle uvádí, že Bohoslužebná kniha naučila církve žít podle řádu liturgického roku. Přinesla však také řadu problémů. O. Rutrle se ptá, jestli bylo užívání Bohoslužebné knihy závazné, jestli mělo dílo autoritu církevního dogmatického vyhlášení. Odpovídá, že podle vyjádření církevního úřadu o povinném používání knihy tomu tak bylo. Alois Tuháček ovšem často dle názoru O. Rutrleho nakládal s texty písmo značně volně, někdy text spíše převyprávěl, než aby ho věrně přepsal. Modlitby v knize obsažené považuje O. Rutrle více za náboženskou poezii než za svědectví Písma. Církve se tak podle něj vzdálila biblickým základům křesťanské zvěsti, biblické svědectví bylo tímto způsobem zpracování značně relativizováno.

Profesor Otto Rutrle ještě zmiňuje Obřadní příručku CČS od Aloise Tuháčka. Píše o ní: „Tuháčkův návrh Obřadní příručky Církve československé (rozmnoženo Ústřední radou 1944) opravuje a doplňuje Farského Agendu. Je pracován stejnou methodou jako misál. Na jedné rovině uvádí texty biblické i nebiblické a to i takové, které před měřítkem Božího slova se objevují problematickými. Návrh nevešel v život církve a nestal se oficiální liturgickou knihou.“⁵³

⁵² Tamtéž, s. 98.

⁵³ RUTRLE, Otto. *Liturgika I., 2: bohoslužebný život církve československé*. Praha: Katedra praktické theologie na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze, [195?], s. 103.

Dílem profesora Aloise Tuháčka (a v souvislosti s ním i liturgickým dílem Církve československé) se Otto Rutrle zabývá v článku *Náboženské základy Tuháčkovy liturgické tvorby*. Tato stať vyšla ve 3. čísle 15. ročníku *Náboženské revue* v roce 1943⁵⁴.

Z toho, co profesor Otto Rutrle píše o liturgickém díle v Církvi československé, je jasné vidět, jak silně mu záleželo na tom, aby se Církev československá držela pevně a věrně biblické zvěsti, aby svou víru nerelativizovala a aby byla církví opravdovou, kde nepřevažuje forma nad obsahem. Podobnou myšlenku O. Rutrleho čteme v *Náboženské revui* z roku 1950: „Katolický sakramentalismus v praxi CČS byl ovšem vyprázdněn, pokud se obsahu a důsaznosti týče, ale v nové církvi zůstal namnoze vliv starého spoléhání více na formu než na obsah, více na obřad než na slovo a pastorační péči.“⁵⁵ I zde tedy je možno vidět, že v celém životě církve profesor O. Rutrle prosazoval náboženskou opravdovost. I přes potřebu a nutnost bohoslužebné formy je z díla Otto Rutrleho patrné, že jen forma sama o sobě je nedostačující, pokud s ní nezachází dostatečně vzdělaný a Bohem povoláný člověk.

O. Rutrle nicméně nepsal svá díla a pojednání jen pro studenty. Nebál se se svými názory vyjít i mezi duchovenký sbor. Výše citovaná slova z *Náboženské revue* z roku 1950 byla součástí jeho vystoupení při zahájení teologické konference v Karlových Varech v srpnu 1949.

Profesor Otto Rutrle nezůstává ale jen u kritiky již hotových materiálů, sám se pouští do liturgického díla. Ve skriptu *Liturgika* podává své vlastní podněty k revizi Liturgie Dr. Farského.⁵⁶

Ve skriptu *Liturgika 2* se profesor Otto Rutrle věnuje bohoslužebnému konání v současnosti (dílo bylo vydáno v roce 1954). O bohoslužbě píše: „Psychologická skladebnost lidské osobnosti používá těch výrazových prostředků, které jsou jí blízké. Bohoslužba zpřístupňuje duchovní děj tím, že jej smyslově předvádí. Vtahuje tak člověka do dramatu Božího jednání, bezprostředně k němu promlouvá a dovoluje mu aktivně, celou bytostí se zapojiti do průběhu dějství.“⁵⁷

⁵⁴ RUTRLE, Otto, *Náboženské základy Tuháčkovy liturgické tvorby*, in: *Náboženská revue církve českomoravské*. roč. 15, č. 3/1943, s. 66-70.

⁵⁵ RUTRLE, Otto, *Církev československá - nová cesta k Bohu*, in: *Náboženská revue církve československé*. roč. 21, č. 4/1950, s. 182.

⁵⁶ RUTRLE, Otto. *Liturgika I., 2: bohoslužebný život církve československé*. Praha: Katedra praktické theologie na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze, [195?], s. 123.

Profesor Otto Rutrle definuje obřad, neboli bohoslužebný tvar, tím, že: „Bohoslužebný tvar zachycuje neviditelné a mysterijní dění mezi Bohem a člověkem do srozumitelné, pochopitelné a vnímatelné značky.“⁵⁸ Jinými slovy – bohoslužba dešifruje toto dění mezi lidmi a Bohem do útvaru pro člověka pochopitelného a čitelného. Zároveň ale O. Rutrle říká, že svou platnost a svůj smysl má bohoslužebný tvar jen v tom případě, že plní svůj úkol. Pouze pokud věřící vnímají bohoslužebný tvar jako srozumitelný a zvěstný. Svůj hluboký smysl ztrácí ve chvíli, kdy je obřad sice prováděn správně dle církevních nařízení, ale věřící jsou pouze jeho nechápavými diváky a účastní se jen naučenými a bezmyšlenkovitě prováděnými úkony.

Předpisy a řády se nesmí snažit nahradit v bohoslužbě působení Ducha svatého. Zároveň Otto Rutrle obhájí platnost pevně daného obřadu, protože „obřad chrání proti libovůli a subjektivismu ve vztahu k Bohu a v bohoslužebném projevu“.⁵⁹ Bohoslužebný tvar dle O. Rutrleho má být poskládán tak, aby každý úkon i každé slovo mělo svůj smysl, svou atmosféru a aby veškeré úkony byly také srozumitelné pro účastníky bohoslužeb.

Protože bohoslužebný život církve se odehrává v místech k tomu určených, věnuje se ve své Liturgice profesor O. Rutrle i tomuto tématu. Nepřeceňuje význam modliteben, sborů, kostelů, chrámů, protože i bez nich se může konat bohoslužba a Bůh není závislý na stavbách. Nicméně O. Rutrle vidí ve sborech a modlitebnách velký smysl – nikoliv pro Boha, ale pro člověka. Člověk, který vstoupí do modlitebny, měl by být už samým řešením bohoslužebného prostoru „upozorněn“, že vešel do místa, kde se lidé věnují modlitbě a meditaci, kde se odehrávají svátostné i nesvátostné obřady křesťanské církve. Není k tomu ani potřeba výrazná umělecká výzdoba.

Profesor Otto Rutrle se v obsáhlé kapitole věnuje Liturgii Dr. Karla Farského. Rozebírá ji část po části, aby měli studenti možnost opravdově porozumět všemu, co se během bohoslužby odehrává. O. Rutrle dělí i používané symboly na slovní, předmětné a pohybové, aby si čtenář nebo student mohl uvědomit, jaké všechny výrazové prostředky má při bohoslužbě k dispozici a aby mu nesplývaly v jeden složitý (a o to hůře uchopitelný) celek.

⁵⁷ RUTRLE, Otto. *Liturgika II.* Praha: Katedra praktické theologie na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze, [195?], s. 13.

⁵⁸ Tamtéž, s. 18.

⁵⁹ RUTRLE, Otto. *Liturgika II.* Praha: Katedra praktické theologie na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze, [195?], s. 23.

Podobným způsobem se Otto Rutrle podrobně zabývá bohoslužebnými symboly a bohoslužebnými předměty také v církevním odborném časopise *Náboženská revue* z roku 1953 v číslech 3, 4 a 5.⁶⁰

Profesor Otto Rutrle se v Liturgice krátce věnuje i zpěvníku, resp. zpěvu při bohoslužbách. Vysvětluje, že zpěv snáze proniká do vědomí věřících než mluvené slovo a že správně poskládaný kancionál má v živé obci nedocenitelnou hodnotu. A to ne jen v živé obci, ale i jako součást evangelizace a misie. Účinnost zpěvu má být podložena kvalitním textem i hudebním doprovodem. Zpěv je dle O. Rutrleho proto účinnější než pouhé slyšené slovo, že se ho přímo účastní všichni. Všichni zpívají stejná slova, nejsou tedy jen pasivními příjemci informací, ale jejich aktivními řešiteli.

V článku *Význam bohoslužby pro víru* podává profesro O. Rutrle určitý historický exkurz do pojetí bohoslužby. Následně opět vysvětluje vztah mezi formou a obsahem. Z postojů O. Rutrleho vyplývá, že účastníkem bohoslužby není ten, kdo na bohoslužbu jen přijde, ale pouze ten, kdo se jí aktivně účastní, kdo ji aktivně prožívá. Věřící na bohoslužbě nemají dle O. Rutrleho totiž pouze úlohu diváků nebo mechanických vykonavatelů naučených úkonů, ale mají přímý podíl na kultickém dění.⁶¹

Za připomínku stojí nepochybně také spis profesora Otto Rutrleho a doktora Zdeňka Trtíka *Vzhůru srdce s podtitulem Výklad bohoslužby Církve československé v duchu a pravdě*. Opět zde nalezneme podrobný, snad nejpodrobnější, rozbor Liturgie Dr. Karla Farského, kapitola je věnována bohoslužebnému prostoru. Opět je zde varování před formalismem, více prostoru dostává problematika svátosti Večeře Páně. Problém je popsán mimo jiné slovy: „Legálně – rituální forma nastupuje na místo Ducha svatého. Vnější tvar nahrazuje někdejší bohatství ducha prvokřesťanských shromáždění. Realita obecnství Kristova ducha ustupuje uměle vytvořené formě. Život víry, naděje a lásky je tu redukován na pouhý obřadní řád.“⁶² Liturgii Dr. Karla Farského přiznávají autoři předpoklad, aby se svátost Večeře Páně v ní svým duchem přiblížila k původnímu novozákonnímu smyslu společenství kolem stolu.

⁶⁰ RUTRLE, Otto, *Bohoslužebné symboly a bohoslužebné předměty*, in: *Náboženská revue církve československé*. roč. 24, č. 3/1953, č. 4/1953, č. 5/1953, s. 9-15, 9-13, 6-10. In: *příloha Jednota*.

⁶¹RUTRLE, Otto, *Význam bohoslužby pro živou víru*, in: *Náboženská revue církve československé*. roč. 24, č. 4/1953, s. 15.

⁶² RUTRLE, Otto; TRTÍK, Zdeněk. *Vzhůru srdce: výklad bohoslužby církve československé v duchu a pravdě*. Praha: Katedra praktické theologie na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze, [1954?], s. 84.

Profesor Otto Rutrle se ve svých spisech o liturgii představil jako vynikající pedagog, protože přes složitost problému vysvětluje liturgiku i pro laika srozumitelně a věcně a přece na vynikající odborné úrovni. Pro dnešního čtenáře je styl výkladu Otto Rutrleho možná poněkud zdlouhavý, ale to v žádném případě nic neubírá na vynikající kvalitě celého jeho díla.

5.2.3 Evangelizace a misie

Evangelizace a misie bývá v současnosti často považována za jediný prostředek, jenž má zabránit zániku církevního společenství, které je početně na ústupu. Původní účel je ale jiný – má šířit Boží Slovo po celém světě.

Profesor Otto Rutrle se tomuto závažnému tématu věnuje například ve skriptu *Kapitoly z církevní praxe* v kapitole Přesvědčování – svědectví. Oproti náboženskému intelektualismu, „který živou víru nahrazuje náboženskou teorií a tím i živou zbožnost vysušuje v pouhý systém ideí, československá církev ukazovala na praxi víry.“⁶³

Co znamená praxe víry? Dle O. Rutrleho znamená tento pojem obrácení se k úkolům, které křesťanstvo jakožto zástup Ježíšových učedníků od Ježíše dostalo. Čili jedná se o praktický postoj k lidem, k problémům všedního dne, o postoj k životu. Jde o to opustit pole teoretizování a spekulací a nebát se jít a konfrontovat svou víru se skutečným světem, (který není často křesťanskému pojetí života nakloněn) a Ježíšovo dílo spásy a záchrany světa konat přímo v něm.

Z díla profesora Otto Rutrleho vyplývá, že pokud najdeme odvalu a opustíme Ježíše zajatého v teologii a samospasitelné církevní nauce, nalezneme Ježíše opravdového. A nalezneme ho přesně tam, kde za svého života Ježíš působil – mezi lidmi. A nejen mezi lidmi, ale přímo v lidech.

Praktická víra tedy neznamená opuštění náboženství, ale právě naopak. Orientace na život a praxi znamená především orientaci na Ježíše Krista, Ducha svatého, na texty Písma. Jen tímto způsobem orientovaná církev může být úspěšná ve svém poslání evangelizačním a misijním.

A právě proto, dle Otto Rutrleho, že současné církve tyto skutečnosti často přehlížejí, nemá jejich působení ve světě jimi očekávanou odezvu. Můžeme číst, že se tento problém týká také Církve československé. „Pro nejasnost v pramenech života víry jsme nedovedli

⁶³ RUTRLE, Otto. *Kapitoly z církevní praxe*. Praha: Katedra praktické theologie, [1956?], s. 54.

cestu probuzení života z Krista skloubiti s cestou k člověku.“⁶⁴ Tato věta platila nejen v časech, kdy ji Otto Rutrle napsal, ale v mnohých ohledech je platná dodnes.

Profesor Otto Rutrle dále rozebírá důvody nepříliš úspěšné misie Církve československé. CČS se natolik snažila vměstnat svou víru do moderního pojetí světa, že toto pojetí světa zcela převážilo. Dále se CČS velmi radikálně a jasně vymezovala vůči tomu, v co nevěří a čím není, ale její práce byla nedostatečná v pozitivním vyznávání své víry. Kázání i vyučování v CČS kladla důraz na rozum, morálku a osvětu, na živé svědectví víry se nedostávalo a věřící na něj nebyli připravení. V důsledku toho nakonec ani nic takového, jako je živé Boží slovo, vědomě neočekávali. Církev československá správně protestovala proti náboženskému racionalismu a intelektualismu, ale sama se nedokázala od těchto negativních jevů plně osvobodit.

V Kapitolách z církevní praxe se profesor Otto Rutrle věnuje důvodům neúspěchu misie i nepřímo, v souvislosti s nevěrohodnou církví jako takovou. Důsledky pro neúspěšnou misii už pak z konstatovaného samy vyplývají.

V kapitole Moc kříže a cesta úspěchu popisuje O. Rutrle nešťastnou cestu „menšího odporu“, na kterou se mnohá církevní společenství vydala. „Vyprazdňujeme kříž, abychom jej nemuseli vzít vážně. K pokusům „vyprázdňení kříže“ náleží každý únik církve z dosahu soudu kříže. Kde církev odmítá stát pod křížem spolu s obviněnými a obžalovanými, zřídka se svého bytostného spojení s Ježíšem Kristem. Právě odsunutí kříže z živého jádra křesťanovy víry umožňuje „jiné evangelium“ - s důsledky porušení vážnosti křesťanského poselství a života.“⁶⁵ Vyprázdňení kříže je všechno, co způsobuje relativizaci evangelia a Kristovy oběti, co ničí živou církev, co odvádí církev od Boha.

Profesor Otto Rutrle dále píše, že křesťané mají k evangelizaci i misii nepřehledné množství materiálu. Mají sepsané učení svých církví, mají misii zpracovanou metodologicky, mají bohatou tradici a jsou často obstojně vzděláni v Písmu. Nic z toho ale nebude dle O. Rutrleho fungovat, pokud nebude celý život křesťana prostoupen vírou, pokud jeho zvěst nebude srozumitelná. Boží pravda, kterou má křesťan šířit, musí být opravdová a pochopitelná zároveň.

Jak tento problém pojmout? Profesor Otto Rutrle nabízí řešení – svědectví života. Ne tedy jenom nauka, složitá teologie, promyšlené argumenty, ale také přímé svědectví života,

⁶⁴ RUTRLE, Otto. *Kapitoly z církevní praxe*. Praha: Katedra praktické theologie, [1956?], s. 61.

⁶⁵ RUTRLE, Otto. *Kapitoly z církevní praxe*. Praha: Katedra praktické theologie, [1956?], s. 46.

čili svědectví celým životem. A to životem člověka i životem celé církve.⁶⁶ Z obojího má být patrné, v co člověk nebo církev věří. Pak je zvěst pravdivá a pochopitelná.

Církve si ale samy komplikují evangelizaci a misii a utápějí se ve vlastních problémech. O tom profesor Otto Rutrle pojednává ve spise Úvod do církevního díla v kapitole Současný stav křesťanské církve. Zamýšlí se nad tím, kterak má být církev věrohodná, když je vnitřně rozdělená na mnoho často znesvářených denominací. „Hřích rozdělení církve představuje velkou překážku evangelizace mezi těmi, kteří mají být pro Krista získáni. Kdo z nich blíže poznal poměry mezi křesťanskými církvemi zejména na západě, je stížen bolestným zklamáním z ideálního křesťanského kázání, které se v praxi neplní.“⁶⁷

Soudobé tradiční a zavedené církve se dle O. Rutrleho v současné době (dílo Úvod do církevního díla je psáno v roce 1953) nechaly natolik ovlivnit vnějším světem, že ztratily zejména pro bohatou část planety značnou část své exkluzivity. Církve dneška propadly stejným nešvarům, jako společenství nevěřících a tam, kde se církve snaží o evangelizaci a misii, naráží ze strany nevěřících na pochopitelnou nedůvěru nebo nezáměr. Na to církve mnohde velmi nevhodně reagují svou izolací od světa, což jakoukoliv evangelizaci a misii nejen dále komplikuje, ale přímo předem vylučuje. I v tomto bodě mnohde dodnes k nápravě zatím nedošlo.

Příčinou tedy není jen stav světa, ale také a zejména stav samotných církví, které svou základní úlohu namnoze nezvládají. Profesor Otto Rutrle nabízí zdůvodnění tohoto zmatku v církvi, tohoto selhávání evangelizace i misie v naší době: „Všechny druhy nepořádku, zmatku a hříchu křesťanské církve – ať již v životě církevního organismu nebo ve vztahu církve vůči světu – nejsou než plody, projevy nebo aspekty poruchy církve ve vztahu k její hlavě – Ježíši Kristu.“⁶⁸

Misie není jen jedním z úkolů církve, misie je její nedílnou součástí, církve je misie. Tyto myšlenky o misii můžeme nalézt v článku profesora Otto Rutrleho Obnovení k misii v Theologické revui z roku 1968⁶⁹. Článek je přípravným textem ke 4. valnému shromáždění Světové rady církví v roce 1968. Připomíná prospěšnost, ba nutnost ekumenického hnutí

⁶⁶ RUTRLE, Otto. *Kapitoly z církevní praxe*. Praha: Katedra praktické theologie, [1956?], s. 64

⁶⁷ RUTRLE, Otto. *Úvod do církevního díla*. Praha: Katedra praktické theologie na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze, [1954?], s. 112.

⁶⁸ Tamtéž, s. 116.

⁶⁹ RUTRLE, Otto, Obnovení k misii, in: Theologická revue československé církve. roč. 1/1968, č. 5, s. 125-130.

ve světě (jako jistá protiváha k bolestnému rozdělení církvi). Vysvětluje škodlivost tendencí, které chtějí církve vést k uzavřenosti a oddělenosti od světa.

Ve zmíněném článku se Otto Rutrle zamýšlí i nad misii v Církvi československé. Zmiňuje, že CČS na počátku své existence získala rychle sta tisíce věřících, uvnitř nichž a s jejichž pomocí mohla provádět misii v rámci svého pole působnosti. V českém státě je to úkol zvlášť těžký, protože český národ, jak píše O. Rutrle, žil dlouhá staletí v pocitu křivdy vůči církvi a tento pocit není lehké překonat a vykořenit.

Profesoru Otto Rutrlemu není evangelizace a misie jen složkou života církve, kterou církve nezvládají. Přiznává církvi i ozdravné prvky, které přišly po druhé světové válce. Vyjmenovává hnutí mládeže i různé laické spolky, sílí ekumenické hnutí v měřítku celosvětovém i v rámci jednotlivých států.

Misie, má-li být úspěšná, musí splňovat některá kritéria takřkajíc vnější. O tom můžeme číst ve spise profesora Otty Rutrleho *Živá obec* v kapitole *Křesťanská misie a přijímání do církve*. Mezi kritéria úspěšné misie patří podmínky pro živé duchovní společenství, dále k misii způsobilý člen církve (což nemusí být nutně jen duchovní), potom možnost pro nově získané věřící vstoupit do živé Kristovy obce. Misie dále musí reflektovat dobu a místo, kde se odehrává, a to jak v praktickém životě, tak ve srozumitelné a moderním člověkem přijatelné bohoslužbě.

Profesor Otto Rutrle v této kapitole také varuje před náborů do církve, které se dějí na základě pouhé propagandy, přemlouvání a verbování. Pouhé formální vypisování a podepisování přestupních lístků a hromadění karet členů v kartotékách je pro církevní společenství počínání přímo sebevražedné. Tímto způsobem se pouze statisticky zvyšuje počet členů církve, ale na počtu věřících opravdu oddaných Ježíši Kristu to nic nemění. Církve tak uváděnými počty věřících klame nejen své okolí a v neposlední řadě klame i sama sebe.

O. Rutrle kritizuje praxi v Církvi československé, co se týká přijímání nových členů. Křtu často předchází jen krátká příprava, katechumen se nemusí osvědčovat v životě náboženské obce po delší dobu. Péče o přistupujícího člena církve bývá nedostatečná, a to jak ze strany některých duchovních, tak ze strany laiků. Pouhou matrikovou příslušnost k církvi dokonce profesor Otto Rutrle označuje za „největšího nepřítele křesťanství“.⁷⁰

⁷⁰RUTRLE, Otto. *Živá obec: několik aktuálních podnětů pro život náboženských obcí církve československé*. [s.l.]: Samospráva bohoslovecké koleje CČS, [195?], s. 35.

Z článků v Náboženské revue zmíníme přeepsanou přednášku Otto Rutrleho s názvem Evangelizační a misijní akce československé církve, která vyšla 6. čísle ročníku 21 v prosinci 1950.⁷¹

Probíhající krize evangelizace a misie v církvi tedy může dle O. Rutrleho být překonána, ale církve se musí vrátit zpět na cestu víry a jednoty, musí se snažit o proměnu světa v duchu evangelia a ne se nechat světem od evangelia odvádět.

5.2.4 Poimenika

V oblasti pastorační a duchovní péče spatřoval profesor Otto Rutrle velké nedostatky nejen v církvi obecně, ale i v Církvi československé. Věnoval proto řešení tohoto problému hodně svého času. Na téma pastorační a duchovní péče napsal i svou disertační práci vydanou v roce 1940 pod názvem Základní problém duchovní péče. Z této své práce potom vycházel i ve svých spisech z pozdější doby, ve kterých se problematice pastorační a duchovní péče vracel.

Disertační práce O. Rutrleho ještě před zmiňovaným kompletním vydáním v roce 1940 vycházela na pokračování i v církevním časopise Náboženská revue, a to od posledního čísla ročníku 11 z roku 1939 a poté v ročníku 12 v roce 1940.

Ve své práci se zaměřuje na biblické předpoklady a historické problémy duchovní péče, píše o rozdílech v pojetí duchovní péče v principech protestantských a katolických a zabývá se i metodikou duchovní péče.

O duchovní péči jako takové, v pokuse o její co nejpřesnější definování, píše profesor Otto Rutrle mimo jiné: „Základnou duchovní péče je nejen křesťanský světový názor, racionální řešení posledních problémů lidské existence, ale přímo život křesťanské zbožnosti a víry v celé své intenzitě a v celém svém obsahu. Osobně prožívané křesťanství umožňuje, aby ze vztahů osobností se stala duchovní péče o duši. Duchovní péče nalézá své předpoklady v teologii křesťanské po stránce ideologické a v praxi křesťanské církve po stránce praktické.“⁷²

⁷¹ RUTRLE, Otto, Evangelizační a misijní akce československé církve, in: Náboženská revue církve československé. roč. 21, č. 6/1950, s. 308-313

⁷² RUTRLE, Otto. *Základní problémy duchovní péče*. Praha: Ústřední rada církve českomoravské, 1940, s. 59.

Duchovní péče se nemůže dle O. Rutrleho odehrávat mimo církve. Jde přece o vedení člověka po cestě křesťanství, podle příkladu a učení Ježíšova. A po této cestě kráčí Kristova obecná církev. Zde se mluví o církvi jako o nositelce křesťanských hodnot, ne jenom jako o lidské instituci.

Mezi předpoklady existence duchovní péče počítá O. Rutrle organizovanou církev a z této organizace pramenící duchovenský úřad. Duchovní péče je dle O. Rutrleho nedílnou součástí duchovenského úřadu.

Neznamená to, že by nemohl provádět duchovní péči žádný laik. Praxe Církve československé ukázala, že laická pomoc je v duchovní péči nenahraditelná, obecné kněžství zde došlo výrazného uplatnění. Znamená to jenom, že každý člen církve má nějaký specifický úkol, kterým je pověřen. A duchovní péče nesporně patří do úkolů pro pracovníky v duchovní správě.

Duchovní se ale nestane způsobilým pro duchovní péči o svěřenou obec kněžským svěcením. Aby byl platný v pastorační činnosti, musí být osobnosti vyzrálou a důvěryhodnou. Věřící hledají ve svém duchovním posilu, příklad a vzor, píše O. Rutrle.⁷³ Duchovní se musí nejprve sám nechat Bohem vést, pak skrze něho Bůh povede i ostatní. Pokud tomu tak není, nabízí duchovní místo Božího vedení a pomoci jen sám sebe, své moudro, své poznatky. Taková pomoc sice může být účinná a užitečná, ale je to pomoc osobní a nelze ji označovat za duchovní péči.

Církve proto dobře zvažují, koho pověří duchovenským úřadem. Každá církev má svá vlastní kritéria, která musí uchazeč o duchovenský úřad splnit. Dle O. Rutrleho se v Církvi československé (husitské) jedná o formální vzdělání, přijetí svátosti svěcení kněžstva a neposlední řadě také *vocatio* (nitrem uvědomované povolání Boží) duchovního.

Duchovní je ale také sám objektem duchovní péče. O. Rutrle Duchovní péči mu mají zajišťovat nejen nadřízení (například biskup), ale také jeho rodina a celá obec věřících. Nejde jen o poskytování zpětné vazby. Obec věřících si v ideálním případě má poskytovat duchovní péči i vzájemně, osobu duchovního z toho nevyjímaje. Stejně jako má být duchovní oporou své obci, měla by být obec oporou svému duchovnímu.

O tomto problému píše O. Rutrle v časopise *Svoboda svědomí* v čísle 9-10 v prosinci 1937 v článku *Sbory služby*: „Na duchovním spočívá břemeno náboženské obce

⁷³RUTRLE, Otto. *Základní problémy duchovní péče*. Praha: Ústřední rada církve českomoravské, 1940, s 72.

zodpovědností a tlakem nejvyšším. Je zde, aby byl duší své obce, jejím nervstvem i pravicí. Často však tato pravice umdlévá, neboť nelze stačiti na vše. Nelze jíti všude, nelze býti všude. A přece obec si žádá duchovní péče, pastorece po všech stránkách. Dobrá obec uzná práci duchovního a nežádá toho, co je nad jeho síly.⁷⁴

Náboženské obce by proto měly zřizovat Sbory služby, což jsou laická pracovní společenství, která budou duchovnímu pomáhat jak přímo při pastorači, tak na poli organizačním. Laici se tedy mají podílet na duchovní péči pod vedením duchovního a spolu s ním. První náboženská obec, která zřídila sbor služby, byla náboženská obec v Praze – Vinohradech.

O. Rutrle vypracoval i Výchovný a pracovní plán Sborů služby, aby se tyto měli čím nechat inspirovat a vést. Tento plán bylo možné upravovat podle aktuálního stavu a momentálních potřeb konkrétní náboženské obce. Sbor služby se stal jednou z možných cest, kterak zapojit i laické věřící do duchovní péče. Podrobně se tématem Sborů služeb O. Rutrle zabývá ve spise Pomoc nejvzácnější.⁷⁵

Ve studii Správa církve, která vyšla v roce 1978 v souboru studií učitelů Husovy československé bohoslovecké fakulty s názvem Duchovní služba v křesťanské církvi, řeší profesor Otto Rutrle otázku: Kdo řídí církev? Z předchozího textu by mohlo vyplynout, že církev řídí její duchovní představitelé. (Duchovní péči o duchovního provádí jeho nadřízený – biskup, duchovní vede Sbory služby a tak dále.)

O. Rutrle ale důrazně připomíná, že církev řídí Ježíš Kristus. Pokud na to církev zapomene a pokouší se řídit sama prostřednictvím svých duchovních, přestává být Kristovou církví a stává se pouze společenstvím lidí podobného zájmu.

To neznamená, že by si církev nesměli volit (nebo jinak vybírat) své představené, ale ti musí církev řídit v poslušnosti Božího slova. Jinak ani jejich duchovní péče nepovede k Bohu, ale jen k člověku a ztratí svůj základní smysl.

Stejně tak je tomu dle O. Rutrleho i s autoritou uvnitř církve, s církevními řády, s duchovní správou duchovenskou i laickou. Pokud přestanou být lidé a jejich řády poslušni Ježíše Krista, přestávají být opravdovou, zdravou a důvěryhodnou církví. Celá její duchovní

⁷⁴ RUTRLE, Otto, Sbory Služby, in: Svoboda svědomí: list Jednoty duchovenstva církve československé. Praha, roč. 10, 9-10/1937, s. 157.

⁷⁵ Tamtéž, s. 158-160.

péče tím trpí, respektive trpí tím ti, kteří mají a chtějí duchovní péči církve a jejích představitelů přijímat.⁷⁶

V roce 1948 vydává Ústřední rada Církve československé spis O. Rutrleho *Pomoc nejvzácnější*. V podtitule je uvedeno, že se jedná o Příručku pro laickou práci pastorační v církvi československé. O. Rutrle tedy neopouští myšlenku laické duchovní péče a podává laickým pracovníkům v pastorační práci svou pomocnou ruku.

S vědomím, že je spis určen laikům, na prvních stránkách osvětluje pojem teologie. Vysvětluje, že tento pojem není nic tajemného a nepochopitelného, ale že „Teologie se snaží lidskými slovy zachytit, co Bůh k člověku promlouvá a co mu zjevuje.“ „Teologie není životu vzdálená spekulace, kterou pěstují zvláštní lidé z osobní záliby. Jde v ní o pravdu, o měřítko, vyznání, svědectví.“⁷⁷

O. Rutrle v *Pomoci nejvzácnější* vysvětluje, že Církev československá nejde cestou „nedělní církve“, že je církvi pro celý život. Motivuje laiky slovy, že zbožný křesťan se na základě své víry snaží ukázat i ostatním cestu ke spáse a není mu lhostejný osud bližního.⁷⁸ Tato činnost ale musí být nerozlučně spojena s absolutní poslušností Božího slova, aby se nestala působením svévolným, kde hrozí způsobení těžko napravitelných škod.⁷⁹

O. Rutrle ve spise *Pomoc nejvzácnější* všemožně nabádá laickou veřejnost, aby se nebála dát své síly do služeb církve. Trpělivě vysvětluje poslání a úkoly, které na sebe Církev československá vzala. Píše, že CČS si neosobuje právo přivolávat spásu, ani monopol na Boží slovo. Jasně a srozumitelně píše, že CČS je lidskou institucí, která své působení zasvětila Božím záměrům. Chce takto spásu dopomoci, ne ji přivolat. A jak tu pomoc může církev nebo jednotlivý křesťan nabídnout? Celým svým životním stylem, svým příkladem, svým jednáním. Každý dle svých možností a schopností.

Zdůrazňuje, že aktivní křesťanská církev chce a potřebuje mít aktivní, činné laiky. Snaží se je mobilizovat prohlášením: „Můžeme říci, že vědomí obecné a vzájemné duchovní

⁷⁶ RUTRLE, Otto. *Správa církve*. in *Duchovní služba v křesťanské praxi: soubor prací učitelů Husovy československé bohoslovecké fakulty*. [Salajka, Milan, et al.] Praha: Ekumenická sekce Husovy fakulty, 1978, s. 2-5.

⁷⁷ RUTRLE, Otto. *Pomoc nejvzácnější: příručka pro laickou práci pastorační v církvi československé*. Praha: Ústřední rada církve československé, 1948, s. 9.

⁷⁸ Tamtéž, s. 13.

⁷⁹ Tamtéž, s. 15.

péče je jedním ze zkušebních kamenů, které nám ukáží, zda ta či ona náboženská obec skutečně plní své poslání.⁸⁰

V Pomoci nejvzácnější Otto Rutrle nejen podává návod, kterak duchovní péči poskytovat. Celý spis je praktickou ukázkou, jak může duchovní péče vypadat. Tímto způsobem navíc neposkytuje duchovní péči jen své obci nebo věřícím ve svém okolí, ale všem, kteří o ni mají zájem bez ohledu na vzdálenost. Pro členy Církve československé husitské by měla tato knížka být „povinnou četbou“.

Otto Rutrle se věnoval i problematice mládeže, a to mimo jiné v článku v Náboženské revue ve 13 ročníku z roku 1941 od čísla 2 v na pokračování vydaném spise Duchovní péče o mládež v církvi českomoravské.

O. Rutrle hned v úvodu píše, že tato studie není určena primárně mládeži, ale těm, kteří mladé lidi v církvi vedou. Pojednává mimo jiné o způsobu vedení mládeže z hlediska organizačního, zdůrazňuje důležitost duchovní péče o mládež jako nedílné výchovné složky, kterou musí mladý člověk v Církvi českomoravské projít a kterou mu na druhou stranu je církev povinna nabídnout v odpovídající kvalitě.

Problematikou duchovní péče jakožto oboru praktické teologie se profesor Otto Rutrle zabýval i v rámci vyučování na Husově československé bohoslovecké fakultě. Jednak přednášel, vyučoval a psal skripta o duchovenské péči, ale také se jako duchovní pastýř pečlivě staral o své studenty, čímž na vlastním příkladu nejlépe ukazoval, jak s mladými lidmi pracovat.

U O. Rutrleho bylo vidět, že není jen výborný teoretik se širokým spektrem znalostí, ale že je i člověkem nedílně spjatým s praxí. Své studenty tedy pouze nevzdělával, ale i v nich vychovával budoucí duchovní pastýře Církve československé (husitské). Vyplývá to z osobních svědectví někdejších studentů profesora O. Rutrleho, například z nadšeného vyprávění Mgr. Zdeňka Lulka, faráře náboženské obce v Chrudimi. Zcela zásadní podíl na výchově bohoslovců a duchovní péči o ně nesmazatelně zapsal profesora Otto Rutrleho mezi nejvýznamnější činitele Církve československé husitské.

⁸⁰ RUTRLE, Otto. *Pomoc nejvzácnější: příručka pro laickou práci pastorační v církvi československé*. Praha: Ústřední rada církve československé, 1948, s. 30.

5.2.5 Ekumenismus

S ekumenickou otázkou byl Otto Rutrle konfrontován už za svého studia v Manchester College, jak na to vzpomíná v článku *My a Oxford* v časopisu *Svoboda svědomí* v roce 1935. Popisuje zde studentský život na Manchester College, pozici unitářského duchovního v Anglii, neubrání se opatrnému srovnání našich studentů s těmi, se kterými se setkal na Manchester College. Na závěr svého článku píše: „I když jsme kriticky pohlíželi na cestu anglických unitářů, poznáváme přece, že náš student se má čemu v Oxfordu učit, třebaže jeho theologické vědomosti se mohou objeviti rovnocennými.“⁸¹ I vzhledem k této zkušenosti vnímal Otto Rutrle celoživotně problém ekumenismu jako jeden z důležitých aspektů života církví.

Otázce ekumenismu se profesor Otto Rutrle věnoval jakožto problému soužití a nalézání společné cesty s ostatními církvemi. Máme k dispozici spis O. Rutrleho *Ekumenické křesťanství v životě církve*, 1. a 2. část. Tyto spisy byly vydány v době, kdy Církev československá nebyla ještě členem Světové rady církví (založené v roce 1948 na sněmu v Amsterdamu). Přesto píše O. Rutrle v předmluvě k první části *Ekumenického křesťanství v životě církve*: „Proto předkládá ústřední rada církve československé materiál prvního sněmu Světové rady církví svým náboženským obcím, duchovním i laikům k uvážení i k praktické realizaci toho, co jest ve shodě s posláním československé církve.“⁸² (Tato předmluva je datována do prosince roku 1948, členem Světové rady církví se Církev československá stala až v roce 1963.)

Profesor Otto Rutrle představuje čtenářům ekumenická hnutí od meziválečného období, popisuje vznik Světové rady církví a popisuje její fungování. Věnuje se působení Církve československé v těchto ekumenických orgánech, zmiňuje věroučné problémy, které Církev československá ze své strany vůči některým oficiálním ekumenickým směrům vnímala.

Po 2. světové válce se objevily dle O. Rutrleho jednotlivé prvky, které vedly církve k větší jednotě. Byly to jednak společně prožité hrůzy 2. světové války, jednak strach z případných dalších válečných konfliktů a pak také obava z nastupujícího a sílícího

⁸¹ RUTRLE, Otto, *My a Oxford*, in: *Svoboda svědomí: list Jednoty duchovenstva ČČS*. Praha: Jednota duchovenstva ČČS. roč. 8, č. 7-8/1935, s. 116.

⁸² RUTRLE, Otto. *Ekumenické křesťanství v životě církve: několik informací - současný stav církve*. Praha: Samospráva bohoslovecké koleje ČČS, [195?], s. 3.

sekularismu. Z toho jevu pramenila obava církví ze ztráty vlivu náboženských hodnot ve společnosti.

Ekumenická setkávání a konference trpěly několika neduhů. Tím nejviditelnějším byla absence církve římsko katolické, této církve s nejsilnějším vlivem v mnoha zemích. Dalším problémem bylo, jak píše O. Rutrle, „že tato významná setkání křesťanů v nedávné minulosti trpěla tím, že theologičtí a církevní odborníci řešili problémy církve a křesťanství jaksí nad nebo mimo konkrétní společenství církevní. Tím se stávalo, že problematika církve zůstávala akademickou, theoretickou otázkou vědecké analýsy.“⁸³

Profesor Otto Rutrle se ale nevěnoval jen teoretickému pojednání o ekumenických hnutích. Například v roce 1934 byl O. Rutrle součástí delegace Církve československé na XI. kongresu IARF (International Association for Religious Freedom) v Kodani spolu s patriarchou G. A. Procházkou, biskupem R. J. Stejskalem, Dr. M. Novákem, Dr. F. M. Hníkem, Dr. V. Koubkem a profesorem A. Spisarem.⁸⁴

Další konference IARF, která se konala v 18. - 23. července 1938 v Bentveldu, se O. Rutrle zúčastnil z pověření Ústřední rady Církve československé spolu s profesorem F. Kovářem.⁸⁵

V poválečných letech, kdy Církev československá usilovala o plné členství ve Světové radě církví, nastalo uvnitř církve jisté pnutí mezi lidmi z vedení církve. Část představitelů Církve československé chtěla ekumenické snahy CČS maximálně napnout směrem ke Světové radě církví, mezi nimi byl i profesor Otto Rutrle. Druhá skupina stále prosazovala silnější ekumenickou orientaci na IARF. V této skupině byl velmi výrazný biskup Miroslav Novák.⁸⁶

Již od roku 1949 navíc na veškeré dění v církvi dohlížel a mnohá jednání často komplikoval Státní úřad pro věci církevní (zřízen a touto činností pověřen dle zákona č. 217/1949 Sb.), který se vyjadřoval i k mezinárodním ekumenickým snahám církví v Československu a ke Světové radě církví vzhlížel s netajenou nedůvěrou. Tento úřad také

⁸³ RUTRLE, Otto. *Ekumenické křesťanství v životě církve: několik informací - současný stav církve*. Praha: Samospráva bohoslovecké koleje CČS, [195?], s. 53.

⁸⁴ HRDLIČKA, Jaroslav. *Patriarcha Dr. Miroslav Novák: život mezi svastikou a rudou hvězdou*. Brno: L. Marek, 2010, s. 41.

⁸⁵ Tamtéž, s. 5.

⁸⁶ Tamtéž, s. 163.

doporučoval nebo nedoporučoval cesty na zahraniční kongresy pro jednotlivé církevní delegáty.

Církev československá se nakonec stala členem Světové rady církví až v roce 1963, čímž došlo k ukončení práce v IARF. V témže roce byla Církev československá přijata i do domácí Ekumenické rady církví.⁸⁷

Otto Rutrle se dotkl ekumenického tématu také v pojednání *Kristologický základ světového ekumenického hnutí*, které vyšlo v *Náboženské revue* v roce 1946 ve druhém čísle 17. ročníku tohoto časopisu a dále potom ještě v článku *Podmínky ekumenické praxe* čtvrtého čísla 18. ročníku *Náboženské revue* z října 1947.

Profesor Otto Rutrle se o ekumenismus zajímal a ekumenického života se podle potřeb církve a podle svých možností účastnil. Velkou výhodou v této práci byla výborná jazyková vybavenost Otto Rutrleho. Přesto práce v ekumenických orgánech ale nebyla stěžejní náplní činnosti a působení Otto Rutrleho v Církvi československé (husitské).

5.2.6 Katechetika

Katechetika byla na půdě katedry praktické teologie na Husově československé bohoslovecké fakultě oborem, kterým se zabýval více například Rudolf Horský. Ani profesor Otto Rutrle ale nezůstal úplně stranou tohoto oboru. V meziválečném období se O. Rutrle hojně zapojoval do mládežového hnutí v CČS. Tato činnost O. Rutrleho nebyla katechetickou v tom smyslu, v jakém je nejčastěji chápána, jednalo se v hojné míře o práci s mladými lidmi.

Z jeho příspěvků ke katechetice můžeme zmínit skripta *Cesta k dítěti I. a II.*⁸⁸, což jsou přednášky z kurzu pro učitele nedělních škol. Ty byly v padesátých letech, kdy skripta vznikla, ještě velmi rozšířené a bylo potřeba velké množství kvalifikovaných, nebo alespoň proškolených, katechetů.

Z dalších studií na téma katechetiky je dobré připomenout ještě článek Otto Rutrleho *Rozhledy po náboženské výchově*, který vyšel v *Náboženské revui* v roce 1949 v čísle 1 ve dvacátém ročníku tohoto časopisu.

⁸⁷ HRDLIČKA, Jaroslav. *Patriarcha Dr. Miroslav Novák: život mezi svastikou a rudou hvězdou*. Brno: L. Marek, 2010, s. 178.

⁸⁸ RUTRLE, Otto. *Cesta k dítěti II. díl: přednášky z kursu pro učitele Nedělních škol*. Praha: Ústředí Nedělních škol církve československé, 1950.

O. Rutrle se podílel také na tvorbě sněmovních směrnic pro křesťanskou výchovu v rodině i v rámci náboženské obce. Vlastní práci v oboru katechetiky ale přenechával profesor Otto Rutrle spíše svým kolegům na fakultě.

5.3 Některé další práce prof. Otto Rutrleho

Kromě prací, jejichž oborové zaměření je zcela jasně vymezeno, vyšla z pera profesora Otto Rutrleho i některá díla, která stojí poněkud stranou tohoto dělení, ale přesto by neměla být opomíjena. Věnujeme jim tuto podkapitulu.

Funkce desatera

Knížka *Funkce desatera* není teologickým rozbořením každého přikázání zvlášť se všemi variantami překladu a jeho vnímání v běhu staletí. Jedná se o zamyšlení nad desaterem jako jedním celkem. Otto Rutrle se zabývá otázkou člověka s jeho vnímáním světa a jeho setkání s desaterem. Jde zde o platnost a naléhavost desatera v moderní době a schopnostech a chuti současného člověka se desaterem zabývat, a následně se nechat desaterem ve svém životě vést.

Ve spise *Funkce desatera* můžeme číst: „Z odpovědnosti před Bohem se člověk ničím nevykroučí. Ani jeho vlastní zbožnost a výborné vlastnosti mravní nesmějí být zástěny, za nimiž se člověk ukryje před svatým Bohem. Před Bohem člověk stále stojí s obnaženým svědomím, aby se dal vést cestami Páně.“⁸⁹ To vše se děje pod zorným úhlem oběti Ježíše Krista, stejně jako celý život křesťana.

Spis *Funkce desatera* může být používán několikerým způsobem. Dá dobře využít v oblasti duchovní péče. S jeho pomocí je možno při pastorační nasměrovat pozornost věřících k desateru srozumitelným způsobem. Stejně tak může spis posloužit jako jeden ze zdrojů v homiletice při přípravě kázání na téma desatera. Výborně je spis využitelný jako jedna z pomůcek při přípravě ke svátostem, například při přípravě ke svátosti biřmování. V neposlední řadě může být *Funkce desatera* čtena jako doplňující materiál při biblických hodinách.

Vyznání víry

Knížka *Vyznání víry* je dílo sestavené ze dvou samostatných prací, které vyšly v církevním časopise *Český zápas*. První část knihy napsal Zdeněk Trtík a jmenuje se *Naše*

⁸⁹ RUTRLE, Otto. *Funkce desatera v církvi*. Korigoval Miroslav Durčánek. Praha: Blahoslav, 1951, s. 10.

vyznání víry. Druhá část knížky je dílem Otto Rutrleho a nese název Naše vyznání víry v praktickém životě.

Jak už napovídá sám název, píše O. Rutrle o tom, co znamená pro křesťana jeho vyznání víry (kredo), z jakého důvodu je pro život církve tak důležité a proč tedy je správné, že otázka víry je neustále v centru naší pozornosti. Otto Rutrle odpovídá na tuto otázku slovy: „Kredo je tedy zároveň myšlenkovou zkratkou křesťanského programu. Zaručuje určitost křesťanské víry, ukazuje i cíle ke kterým křesťanská víra v praxi směřuje. Slavné pražské artikule představovaly zaktualizované husitské vyznání víry, zaměřené ke zcela určitým požadavkům svobody a opravdové věrnosti Ježíši Kristu v životě, jak je bylo třeba té doby hájit.“⁹⁰

Církev československá husitská – náš duchovní domov

Spis Církev československá husitská – náš duchovní domov je krátkým, čtivě sepsaným osobním vyznáním profesora Otto Rutrleho. Představuje Církev československou husitskou ne jenom jako náboženskou instituci, ale jako opravdový duchovní domov pro sebe i pro mnohé další.

Otto Rutrle ve stručnosti představuje historii Církve československé, popisuje její fungování a následně o ní píše jako o živém organismu, kde je mu příjemné být v duchovním smyslu doma. Nejlépe tuto myšlenku vystihuje v doslovu knížky biskup ThDr. Vlastimil Zítek: „Častá proměna žebříčku hodnot, rozvrat soustavy etických příkazů, protichůdné myšlenkové proudy a obtížnost životní orientace, to všechno a mnohé další, zvedá význam DUCHOVNÍHO DOMOVA člověka současnosti, snad na první místo důležitosti. Dr. O. Rutrle mluví o naší církvi jako o našem duchovním domově tak, že srozumitelně kreslí jeho obrysy i interiér.“⁹¹

Patriarcha Dr. K. Farský – novodobý hlasatel Ježíše Krista

Do díla profesora Otto Rutrleho patří i sborník extensí Husovy fakulty ze zimního semestru akademického roku 1952 – 1953 s názvem Patriarcha Dr. K. Farský – novodobý hlasatel Ježíše Krista.

Otto Rutrle sborník uspořádal z přednášek Zdeňka Trtíka, Jindřicha Mánka, Františka M. Hníka, Miroslava Kaňáka, Aloise Spisara, Václava Mikuleckého a dalších. Ve sborníku

⁹⁰ TRTÍK, Zdeněk; RUTRLE, Otto. *Vyznání víry*. Praha: Blahoslav, 1949, s. 32.

⁹¹ RUTRLE, Otto. *Církev československá husitská - náš duchovní domov*. Granum, 1993, s. 21.

nechybí ani vlastní přednáška O. Rutrleho. Je uvedena pod názvem Farského ideál nové církve.

Ve své stati O. Rutrle popisuje vývoj postoje Karla Farského vůči římsko katolické církvi od víry bez otázek, přes snahy o změnu v katolické církvi až po myšlenku, že jinak, než založením nové církve, se náprav a změn nedovolá. O. Rutrle se věnuje Farského víře v novou církev, jeho touze po církvi opravdové a čisté, ale také jeho realistickému náhledu na současného člověka. Celý text je zakončen úvahou nad současným stavem Církve československé. O. Rutrle se táže, jak se církev chová k odkazu Karla Farského, jestli není tento odkaz zkreslován a manipulován. Zejména po prožitých událostech 2. světové války by církev měla být více připravena a ochotna jít cestou, kterou jí Karel Farský svým životem ukázal.⁹²

K otázce primitivní mentality

Na pokračování vyšel v časopise *Náboženská revue* v VIII. ročníku v roce 1936 v číslech 5 a 6 článek K otázce primitivní mentality. Pojednává o způsobu uvažování člověka necivilizovaného, respektive necivilizované společnosti. Z tohoto textu vyplývá, že za takovouto společnost považuje O. Rutrle každou, která nesdílí evropský, nebo možná euroamerický pohled na svět a jeho fungování. Podle jeho názoru mezi ně spadají například některé současné africké kultury. Z historických příkladů pak uvádí nájezdnické kočovné kmeny, ve své době zvané barbary.

Ve článku čteme: „Celá mentální aktivita primitiva je mystická. Představa nevyjadřuje pouze, že primitiv má aktuální obraz předmětu, popř. na mysli pojem nějaký, a že věří v jeho skutečnost, nýbrž také, že v něj doufá, či se ho bojí. To vše probíhá simultánně a nerozlučitelně. Kolektivní představy připisují všem předmětům mystickou sílu, jež je vnímána jako integrující součást objektu.“⁹³

Autorita náboženských vůdců

„Stanovisko církve vůči otázce autority projevuje se zvláště významným způsobem v praktickém povolání náboženského vůdce.“ Tato slova čteme v prvních odstavcích studie

⁹² *Patriarcha Dr K. Farský: novodobý hlasatel Ježíše Krista.* [Rutrle, Otto, et al.] Praha: Husova československá bohoslovecká fakulta v Praze, [1954?], s. 47.

⁹³ RUTRLE, Otto, K otázce primitivní mentality, in: *Náboženská revue československé církve.* roč. 8, č. 5/1936, č. 6/1936, s. 375.

Autorita náboženských vůdců. Tato studie vycházela v IX. ročníku Náboženské revue v roce 1937 v číslech 2, 3 a 4.⁹⁴

Otto Rutrle se ve studii zabývá jednotlivými typy náboženských vůdců, a to v širokém záběru od šamanství, autoritu kolektivní až po kněze, proroka. Vše v obecném smyslu, ne tedy nutně v křesťanství.

Křesťanskými náboženskými vůdci se Otto Rutrle podrobně zabývá v druhé části své studie. Píše o náboženském vůdci prorockém nebo apoštolském, poté o autoritě zlegalizované, tedy zanesené v platných rádech té které církve. Nejvyšší náboženskou autoritou je ale v křesťanství Ježíš Kristus, proto existuje autorita zjevení a z toho pramenící autorita slova. V tradičních církvích nalezneme i velice silnou autoritu svátostí. Tyto všechny autority působí společně s autoritou náboženského vůdce.

Až ve třetí části nalézáme vlastní důvod vzniku celé studie – tím je autorita náboženského vůdce v Církvi československé, respektive nejasnost okolo tohoto pojmu v CČS. Otto Rutrle postupně vylučuje jak autoritu dogmatu, tak autoritu kněze i autoritu kazatele.

Nakonec se O. Rutrle dobírá závěru, že v Církvi československé pramení víra z takzvané náboženské zkušenosti. Z této víry pak pramení i autorita. Výsledkem tedy je, že nejbližší ze všech druhů náboženského vůdce, které O. Rutrle nabízí, je Církvi československé nejbližší ty náboženského vůdce prorockého. Proto nestačí pro náboženského vůdce v CČS pouze formální vzdělání, ale i vnímání vokace, zjevení, což je svého druhu náboženská zkušenost.

Vědecká organisace v práci duchovního

Studie Vědecká organisace v práci duchovního má být pro duchovního působícího v náboženské obci Církve československé návodem ve zkratce. Vyšla v IX. ročníku Náboženské revue v roce 1937 v čísle 6. Otto Rutrle píše, že prvním předpokladem je vlastní duchovní růst, čili že duchovní musí začít vždy sám u sebe. Kromě odborného vzdělání musí mít duchovní i všeobecný rozhled, musí se orientovat v životních problémech.

Aby mohl vykonávat svou práci dobře, musí dle Otto Rutrleho duchovní vědět, jaké si může dávat cíle, aby byly reálně dosažitelné. Dále musí vědět, jaké jsou aktuální akutní

⁹⁴ RUTRLE, Otto, Autorita náboženských vůdců, in: Náboženská revue československé církve. roč. 9, č. 2/1937, č. 3/1937, č. 4/1937, s. 65.

potřeby jeho náboženské obce, do jaké míry může ve své práci počítat s aktivní účastí laiků, jaká je historie náboženské obce i celého regionu. Musí zhodnotit, jaká jsou očekávání ze strany věřících, jaké jsou v náboženské obci možnosti po stránce materiální a tak podobně. O. Rutrle dělí tuto podrobnou a dle svých slov nutnou analýzu na několik bodů: Je to analýza náboženská historická, sociologická, psychologická a hospodářská.⁹⁵ Podle Otto Rutrleho by měla práce duchovního stát na vědeckém základě – na jeho přesné analýze situace. Dále by měla tato práce mít svou přesně danou a dodržovanou metodu a díky ní by se měla dobírat předem stanového cíle.

Duch sekularisace

Práce Otto Rutrleho s názvem Duch sekularisace vycházela v Náboženské revui v ročníku X. v roce 1938 na pokračování od čísla 3. Hlavním problémem, který O. Rutrle vnímá už na konci 30. let dvacátého století, je postupující sekularizace společnosti, jejího uspořádání i jejího života.

Sekularizace dle Otto Rutrleho není nebezpečná tím, že náboženství cíleně potlačuje. Je nebezpečná tím, že si náboženství nevšímá, nebere ho v potaz. Sekularizovaná společnost ke svému životu náboženství nepotřebuje, taková společnost je přesvědčená o své absolutní samostatnosti, o své schopnosti přežít jen na základě svých dovedností, svých sil. Taková společnost věří ve vědu, v neustálý pokrok, v konečné řešení všech problémů jen pomocí lidského úsilí.

I církve jsou náchylné k tomu, aby se postupnou sekularizací ve společnosti „nakazily“. Dle Otto Rutrleho existuje proti sekularizaci obrana: „Bez požadavku totality víry křesťanovy a uznání totalitních nároků Božích na člověka není plného křesťanství.“⁹⁶ Svět zahleděný jen do sebe, nepřijímající žádnou vyšší autoritu, vede dle O. Rutrleho sám sebe nutně ke zkáze. Je dobré vědět, že tato práce vyšla v roce 1938 a číst ji (mimo jiné) v dobových souvislostech. Je dobré poznamenat, že sekularizace, která zejména ve střední a východní Evropě po 2. světové válce nabrala na síle, společnost opravdu velmi negativně poznamenala.

⁹⁵ RUTRLE, Otto, Vědecká organisace v práci duchovního, in: Náboženská revue československé církve. roč. 9, č. 6/1937, s. 322.

⁹⁶ RUTRLE, Otto, Duch sekularisace, in: Náboženská revue československé církve. Praha. roč. 10, č. 3/1938, 4/1938, 5/1938, s. 129.

Pastorační prvky v pastorálních listech

Ve spise Pastorační prvky v pastorálních listech se Otto Rutrel zabývá dvěma listy Timoteovi a listem Titovi. Spis vyšel na pokračování v 11 ročníku Náboženské revue v číslech 1, a 2.

Otto Rutrle předpokládá, že pastorální listy nepsal sám Pavel, ale že jsou produktem deuteropaulinismu – pavlovské tradice prvních generací křesťanských učitelů. Proto dle O. Rutrleho neobsahují převratné náboženské a teologické myšlenky. O. Rutrle v pastorálních listech ale vidí jiný přínos: „Za to však prozrazují podivuhodnou všední a denní práci, kterou musili vykonati neznámí církevní učitelé a první křesťanské náboženské obce, aby svět podrobili evangeliu.“⁹⁷

Následně probírá Otto Rutrle pastorální listy z hlediska doby jejich vzniku a života prvních křesťanských společenství, rozebírá používané pojmy, věnuje se zešíroka otázce osobnosti duchovního a jeho práce a poslání v dobové církvi. O. Rutrle se ve spise zastavuje i u otázek sociálních v pastorálních listech naznačených, například zmiňuje poměr pána a otroků.

K současnému poslání křesťanské církve

Článek Otto Rutrleho K současnému poslání křesťanské církve vyšel v Náboženské revui v 1. čísle 17. ročníku v dubnu 1946. Jedná se o přepis projevu Otto Rutrleho ze slavnostního zasedání 2. řádného sněmu Církve československé ze dne 8. ledna 1946.

V textu je zřetelné zamyšlení nad úkolem církve po otřesných zkušenostech 2. světové války. Je v něm zmiňovaná touha budovat lepší svět, najít spravedlnost pro všechny. Církev se má dle O. Rutrleho poučit ze svých chyb a zjednávat nápravu, brát vážně Boží slovo: „Jen určité Boží slovo v Ježíši Kristu a jeho království, které člověka zvedá nad přízemní prospěchářství a ukazuje mu cíle, vedoucí nad sobecké zájmy jednotlivců, může představovati pomoc reálnou a účinnou.“⁹⁸

⁹⁷ RUTRLE, Otto, Pastorační prvky v pastorálních listech, in: Náboženská revue československé církve. roč. 11, č. 1/1939, č. 2/1939, s. 13.

⁹⁸ RUTRLE, Otto, K současnému poslání křesťanské církve, in: Náboženská revue církve československé. roč. 17, č. 1/1946, s. 20.

Obnova křesťanského obecnství

Stať Otto Rutrleho s názvem *Obnova křesťanského společenství* je jeho přeepsaný projev ze IV. teologické konference konané 1. srpna 1946. Byla otištěna v *Náboženské revue* v říjnu 1946 v číslech 4 a 5 v ročníku sedmnáctém.

Na začátku Otto Rutrle analyzuje, co to vlastně obecně církev je, co je míněno křesťanským universalismem. „Křesťanský universalismus chápal svět a lidstvo na něm jako jednotný celek uvedený ke společnému životu za společným cílem.“⁹⁹ Podle O. Rutrleho jde o vědomí naprosté Boží svrchovanosti, účast lidstva na Božím díle, vědomí lidské solidarity a dále jde o společnou touhu věřících po spáse a konfrontaci lidí se smrtí.

Dále O. Rutrle popisuje stav Evropské společnosti po prožití dvou světových válek během jedné generace a domnívá se, že jen spravedlivé socialistické zřízení může nedobrý stav společnosti zlepšit, to vše ale s vědomím autority Božího slova a v Jeho jménu. O. Rutrle varuje před uspokojením své církve se současným stavem. Nabádá k pokračování v zahájeném díle, k neustále probíhající obrodě uvnitř Církve československé.

Význam svátostí v životě církve

Důvodem k sepsání studie *Význam svátostí v životě církve* (*Náboženská revue*, ročník 22, číslo 2, 3 a 4) byl pro Otto Rutrleho neradostný stav svátostného společenství v Církvi československé.

Celý problém vystihl Otto Rutrle hned na třetí stránce své práce: „Svátostnému obecnství církve se nedaří v celkové atmosféře náboženské mělkosti. Kde slovo Boží „nekoná svůj běh“ od úda k údu, kde společenství bohoslužeb a vůbec obecnství církve je rozloženo, tam ani svátosti, výsostné úkony společenství, nemají místa, které jim patří. Neurčitost a nezávaznost ve vztahu k Bohu podlamuje svátostné obecnství, v němž jde o Boží přítomnost a o působení Jeho ducha.“¹⁰⁰ Následně se Otto Rutrle zamýšlí nad nedostatkem duchovní péče a nad funkcí svátostí v církvi.

⁹⁹ RUTRLE, Otto, *Obnova křesťanského obecnství*, in: *Náboženská revue církve československé*. Praha: Ústřední rada ČČS. roč. 17, č. 4/1946, 5/1946, s. 210.

¹⁰⁰ RUTRLE, Otto, *Význam svátostí v životě církve*, in: *Náboženská revue církve československé*. roč. 22, č. 2/1951, č. 3/1951, č. 4/1951, s. 74.

Povaha metody církevního díla

Tuto přeepsanou přednášku zmiňujeme proto, že je to jedna ze statí, kterou Otto Rutrle napsal a přednesl ne jen v době, kdy byl děkanem na Husově československé bohoslovecké fakultě, ale přímo z titulu své funkce. Jde o děkanskou přednášku u příležitosti úvodní konvokace HČBF. Vyšla v Náboženské revue v prvním čísle ročníku 24 v dubnu 1953 V závěru čteme: „Chceme zajisté bedlivě naslouchati každému hlasu, který napomíná církev k péči o účinnější životnost církevního organismu uprostřed lidské společnosti a k uznání pokroku sociálního, vědeckého a kulturního, jak jej přináší nový věk, třeba na základech jiných, než církevních.“¹⁰¹

Biskupská funkce v církvi

Práce Otto Rutrleho s názvem Biskupská funkce v církvi (Náboženský revue, ročník 30, čísla 1, 2 a 3 z roku 1959) začíná historickým exkurzem do prvotní církve a do dob následujících s důrazem na funkci biskupa. Pokračuje zamyšlením nad tím, jaký má biskup být a konstatováním, že biskupská funkce se původnímu záměru odcizila ve chvíli, kdy se ze „služby“ stal „úřad“. Předpokládá totiž, že „Kde Kristus sám v Duchu svatém působí, tam vykonává vládu lásky, vládu již člověka přemáhá z nitra u víře a tak působí poslušnost. Pravému svědku není potřebí v církvi opírat se o berle vynucené autority.“¹⁰²

Církev československá v poměru ke svým tradicím

Studie z roku 1966 (Náboženská revue, ročník 37, číslo 1) se ohlíží zpět na celou dobu od roku 1920, po kterou Církev československá pracovala na Božím díle. Popisuje historii CČS po ideové stránce. Otto Rutrle se zamýšlí nad tím, čím CČS chtěla být a jakými cestami se ubírala. Mimo jiné čteme i takovéto hodnocení: „Čs. církev chtěla nově rozumět Písmu a učinit Bibli pro soudobého člověka znovu otevřenou a srozumitelnou knihou. Racionalisticko – historický výklad Písma však spíše uzavíral přístup k vlastnímu smyslu Písma a bránil oslovení člověka biblickou zvěstí.“¹⁰³

¹⁰¹ RUTRLE, Otto, Povaha metody církevního díla, in: Náboženská revue církve československé. roč. 24, č. 1/1953, s. 14.

¹⁰² RUTRLE, Otto, Biskupská funkce v církvi, in: Náboženská revue církve československé. roč. 30, č. 1/1959, č. 2/1959, č. 3/1959, s. 20.

¹⁰³ RUTRLE, Otto, Církev československá v poměru ke svým tradicím, in: Náboženská revue církve československé. roč. 37, č. 1-2/1966, s. 5.

Autor nic nevykresluje v lepších barvách, než jaké to dle jeho upřímného mínění ve skutečnosti bylo a dává i rady, jak postupovat v časech, které přijdou. Mezi pokyny bylo například: Církev by měla žít intenzivněji ve své liturgii a ve svátostech, měla by lépe připravovat laiky pro službu v církvi, neuzavírat se do sebe a tak dále. Celá práce je zakončena přáním „Veni Creator Spiritus!“.

Není v možnostech této magisterské práce postihnout všechny knihy, učebnice, studie a články, které profesor Otto Rutrle napsal a které vyšly v Náboženské revui nebo v Českém zápase. Výčtem některých jeho prací měl být nastíněn široký myšlenkový záběr O. Rutrleho, způsob jeho uvažování.

Předkládaný vhled do rozmanité bibliografie O. Rutrleho ukazuje, co jej v Církvi československé i ve společnosti trápilo a kterým směrem se snažil církev nasměrovat nejen z hlediska praktické teologie.

6 Závěr

Tato magisterská práce měla za úkol zabývat podrobně se životem a zvláště pak dílem profesora Otto Rutrleho, nejvýznamnějšího praktického teologa druhé teologické generace Církve československé (husitské). Vzhledem k tomu, že neexistuje žádná tištěná publikace zabývající se Rutrleho dílem, moje magisterská práce se pokouší tuto mezeru alespoň z části zaplnit a podat stručný vhled do práce tohoto praktického teologa, který byl zároveň vysokoškolským pedagogem, ovlivňujícím celou další generaci bohoslovců naší církve.

Práce se nutně musela zabývat i dílem předchůdců profesora Otto Rutrleho. Žádné dílo totiž nestojí zcela osamoceně a je nutné, aby bylo zřetelně vidět, na které praktické teology předchozích generací ve své tvorbě profesor Otto Rutrle navazoval.

V první kapitole se tedy práce věnovala stručně životu a obsáhleji dílu ThDr. Karla Farského, prvního patriarchy Církve československé (husitské). Zároveň tato kapitola stručně rekapitulovala okolnosti vzniku Církve československé (husitské) v roce 1920, aby práce dostala i jasně vymezený časový rámec.

V kapitole s názvem „Patriarcha Gustav Adolf Procházka – život a dílo“ se magisterská práce zabývala osudy a prací druhého patriarchy Církve československé (husitské). Byly zdůrazněny jeho zásluhy na životě církve zejména ve 30. letech 20. století a na začátku 2. světové války, stejně jako jeho úsilí o vznik samostatné vysoké školy pro bohoslovce Církve československé (husitské), která byla samostatnou ustanovena až třicet let po založení církve, v roce 1950.

Další kapitola „Vzdělávání duchovních v Církvi československé (husitské)“ se zabývala úsilím o vznik vysoké bohoslovecké školy pro CČS, spoluprací bohoslovců a pedagogů s evangelickou Husovou bohosloveckou fakultou, průběhem vzdělávání bohoslovců za 2. světové války, obnovením Husovy bohoslovecké fakulty v roce 1945 a poté jejím následným rozdělením na dvě samostatné fakulty v roce 1950, čímž bylo korunováno třicetiletí úsilí Církve československé (husitské). Následně bylo této kapitole věnováno místo samostatné Husově československé bohoslovecké fakultě s důrazem na působení profesora Otto Rutrleho. Kapitola byla uzavřena zmínkou o včlenění HČBF do University Karlovy pod novým názvem Husitská teologická fakulta v roce 1990.

Stěžejní část této práce nese název „Život a dílo prof. PhDr. ThDr. Otto Rutrleho“. Byla rozdělena na několik podkapitol.

První podkapitola byla věnována životní cestě Otto Rutrleho. Pojednávála stručně o jeho rodinných poměrech a intenzivněji se zabývala působením Otto Rutrleho na pedagogických místech na vysokých bohosloveckých školách před 2. světovou válkou i po ní. Zmíněna byla také jeho uvažovaná kandidatura na patriarchu CČS.

Podkapitola „Dílo profesora Otto Rutrleho“ byla rozdělena na několik dalších částí podle oborů, kterými se profesor Otto Rutrle jako praktický teolog zabýval: Byly to podkapitoly: Homiletika, Liturgika, Evangelizace a misie, Poimenika, Ekumenismus a Katechetika. Ke každému oboru byly vybrány stěžejní nebo zásadní Rutrleho práce, až už se jednalo o monografie, vysokoškolské učebnice nebo články otištěné v církevních periodikách.

Poslední podkapitola rozebírala některé multioborové články a přednášky Otto Rutrleho uveřejněné v Náboženské revue CČS a i některá jeho další díla, která se z hlediska jejich příslušnosti k jednotlivým oborům bylo obtížné zařadit, která však pro toto obtížnější řazení nejsou méně významné.

Celá práce postihuje osobnost nejvýznamnějšího praktického teologa druhé generace Církve československé (husitské) profesora Otto Rutrleho v návaznosti na jeho předchůdce v historických souvislostech a přibližuje čtenáři jeho tvorbu. Vzhledem k faktu, že Otto Rutrle při svém pedagogickém působení přímo ovlivnil celou další generaci bohoslovců Církve československé (husitské) a díky vysokoškolským učebnicím, z nichž některé jsou při bohoslovecké výuce používány stále, dodnes studenty ovlivňuje, můžeme ho považovat za osobnost pro Církev československou (husitskou) vskutku určující.

Cílem této magisterské práce nebylo nabídnout obsáhlé referáty ze všech děl O. Rutrleho, ale poskytnout celkový pohled na profesora Otto Rutrleho, jako člena Církve československé (husitské), jako pedagoga, jako duchovního, jako člověka. A v neposlední řadě také zprostředkovat názory a náhled tohoto významného teologa na praktickou teologii, na Církev československou i na společnost jako takovou.

Seznam použité literatury

monografie a sborníky:

Duchovní služba v křesťanské praxi: soubor prací učitelů Husovy československé bohoslovecké fakulty. [Salajka, Milan, et al.] Uspořádal Milan Salajka. Praha: Ekumenická sekce Husovy fakulty, 1978. s. 83.

et al. *Český Misál: Vánoce 1919.* [1]. [Praha]: vydáno péčí Klubu reformního duchovenstva, [1919], s. 12.

FARSKÝ, Karel. *Biblická čítanka I. Starý zákon.* zkrácené vydání pro nižší třídy škol obecných. Praha: Blahoslav, 1925, 159 s.

FARSKÝ, Karel. *Český problém církevní.* Praha: Dr. Ant. Hajn, 1919, 35 s.

FARSKÝ, Karel. *Liturgie (mše) pro Církev československou.* 3. vyd. Nápěv upravil J. Pícha. Praha: Tiskové a nakladatelské družstvo CČS, 1925, 40 s.

FARSKÝ, Karel. *Náboženství v národě československém.* Praha: Svaz národního osvobození, 1924, 31 s.

FARSKÝ, Karel (jako Pavel Nemo). *Papežství a národ český.* 2. vyd. Praha: B. Kočí, 1920, 197 s. Právnícké a politické příručky, sv. 7.

FARSKÝ, Karel. *Stát a církev: poměr státu českého k církvi římské od prvopočátku až do roku 1924.* Praha: Ústřední rada CČS, 1924, 372 s.

FARSKÝ, Karel. *Stvoření: výklad k biblickému líčení vzniku světa v duchu církve československé.* Praha: Politika, 1920, 124 s.

FARSKÝ, Karel. *Z podejha: vznik církve československé.* Praha: Klub reformního duchovenstva, 1920, 58 s.

- FARSKÝ, Karel. *Zápas o svobodu ducha v církvi československé*. Plzeň: K. Beniško, 1920, 19 s.
- FARSKÝ, Karl. *Die Liturgie der Čechoslovakischen Kirche*. Franz Pokorný. Prag: Blahoslav, 1932, 22 s.
- HRDLIČKA, Jaroslav. *Patriarcha Dr. Miroslav Novák: život mezi svastikou a rudou hvězdou*. 1. Brno: L. Marek, 2010. 296 s. Deus et gentes, sv. 16. ISBN 978-80-87127-28-5.
- HRDLIČKA, Jaroslav. *Život a dílo Prof. Františka Kováře: příběh patriarchy a učence*. 1. Brno: L. Marek, 2007. 528 s. Deus et gentes, sv. 9. ISBN 978-80-87127-05-6.
- KAŇÁK, Miloslav. *Dr. Karel Farský: o životě a díle prvního patriarchy církve československé*. 1. vyd. Praha: Blahoslav, 1951, 123 s.
- KOVALČÍK, Zdeněk. *Hudební liturgická a písňová tvorba v prvních desetiletích Církve československé husitské*. In: BUTTA, Tomáš et al. *Liturgie jako oslava Boha, sjednocení církve, poselství spásy světa: kolektivní monografie*. 1. vyd. Praha: Církev československá husitská, 2012, s. 41-50. ISBN 978-80-7000-070-0.
- Patriarcha Dr K. Farský: novodobý hlasatel Ježíše Krista*. [Rutrlé, Otto, et al.] Uspořádal O. Rutrlé. první v počtu 100 výtisků. Praha: Husova československá bohoslovecká fakulta v Praze, [1954?]. 233 s.
- PRÁŠEK, Ferdinand. *Vznik československé církve a patriarcha G. A. Procházka*. Praha : Ústřední rada čsl. církve, 1932. 139 s. Blahoslav.
- PROCHÁZKA, Gustav Adolf. *Křesťanský humanism a československá církev*. Praha: Blahoslav, 1932, 124 s.
- PROCHÁZKA, Gustav Adolf. *V boji za pravdu: připomínky k Hromádkovým kritikám církve československé v "Křesťanské revui" 1932*. Praha: Blahoslav, 1933, 103 s.

RUTRLE, Otto. *Cesta k dítěti II. díl: přednášky z kursu pro učitele Nedělních škol*. Praha: Ústředí Nedělních škol církve československé, 1950. 30 s. Duchovní péče o děti církve československé, sv. 20

RUTRLE, Otto. *Církev československá husitská - náš duchovní domov*. Graficky upravil ak. mal. V. Ševčík. Pěnčín: Granum, 1993. 21 s.

RUTRLE, Otto. *Církev pro druhé: druhá řada kazatelských podnětů*. [Brno?]: [Brněnská diecéze ČČS?], 1970. 29 s. Nesvázaný strojopis určený pro vnitřní potřebu ČČS.

RUTRLE, Otto. *Duchovenská služba v praxi křesťanských církví*. [s.l.]: Samospráva bohoslovecké koleje ČČS, [195?]. 155 s. Edice prof. Dr. Aloise Spisara, sv. 7.

RUTRLE, Otto. *Ekumenické křesťanství v životě církve: několik informací - současný stav církve*. Praha: Samospráva bohoslovecké koleje ČČS, [195?]. 91 s. Edice prof. Dr. Aloise Spisara, sv. 6.

RUTRLE, Otto. *Funkce desatera v církvi*. Korigoval Miroslav Durchánek. 1. Praha: Blahoslav, 1951. 40 s.

RUTRLE, Otto. *Kapitoly z církevní praxe*. 1. Praha: Katedra praktické theologie, [1956?]. 194 s.

RUTRLE, Otto. *Křesťanská služba slovem*. 1. Praha: Blahoslav, 1952. 394 s.

RUTRLE, Otto. *Liturgika I., 2: bohoslužebný život církve československé*. 1. Praha: Katedra praktické theologie na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze, [195?]. 140 s.

RUTRLE, Otto. *Liturgika II.* 1 v počtu 300 výtisků. Praha: Katedra praktické theologie na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze, [195?]. 188 s.

RUTRLE, Otto. *Pomoc nejvzácnější: příručka pro laickou práci pastorační v církvi československé*. 1. Praha: Ústřední rada církve československé, 1948. 63 s.

RUTRLE, Otto. *Úvod do církevního díla*. první v počtu 500 výtisků. Praha: Katedra praktické teologie na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze, [1954?]. 144 s.

RUTRLE, Otto. *Úvod do metodiky církevní práce v církvi československé*. 1. Praha: Blahoslav, 1952. 99 s.

RUTRLE, Otto; TRTÍK, Zdeněk. *Vzhůru srdce: výklad bohoslužby církve československé v duchu a pravdě*. první v počtu 500 výtisků. Praha: Katedra praktické teologie na Husově československé bohoslovecké fakultě v Praze, [1954?]. 118 s.

RUTRLE, Otto. *Vzhůru srdce: výklad liturgie Dr. Karla Farského pro věřící církve českomoravské*. Praha: Knihotiskárna Plachý a spol., 1942. 62 s. Živá církev, ACS, sv. 12.

RUTRLE, Otto. *Základní problémy duchovní péče*. Praha: Ústřední rada církve českomoravské, 1940. 108 s. Knihovna náboženské revue církve českomoravské, sv. 3.

RUTRLE, Otto. *Živá obec: několik aktuálních podnětů pro život náboženských obcí církve československé*. [s.l.]: Samospráva bohoslovecké koleje CČS, [195?]. 96 s. Edice prof. Dr. Aloise Spisara, sv. 8.

TRTÍK, Zdeněk; RUTRLE, Otto. *Vyznání víry*. 1. Praha: Blahoslav, 1949. 45 s. Edice Ústřední rady církve československé.

TRTÍK, Zdeněk – KADERÁVEK, V. *Život a víra ThDr. Karla Farského*. Praha: Blahoslav, 1982. 200 s.

články v periodikách:

HRDLIČKA, Jaroslav, *Patriarcha František Kovář mezi demokracií a totalitou: Základy víry v diářích patriarchy z let 1954/55*, in: Theologická revue: čtvrtletník Univerzity Karlovy v Praze - Husitské teologické fakulty. Praha: Univerzita Karlova - Husitská teologická fakulta. roč. 75, č. 2/2004, s. 229-236. ISSN 1211-7617.

KADERÁVEK, Václav, *In memoriam patriarchy dr. G. A. Procházky*, in: Theologická revue církve československé husitské. Praha, roč. 5, č. 2/1972, s. 35-38.

PROCHÁZKA, Gustav Adolf, *O bohosloveckou fakultu církve československé*, in: Náboženská revue československé církve. roč. 3, č. 1/1931, s. 1-11.

RUTRLE, Otto, *Autorita náboženských vůdců*, in: Náboženská revue československé církve. roč. 9, č. 2/1937, č. 3/1937, č. 4/1937, s. 65-70, 157-159, 216-220.

RUTRLE, Otto, *Biskupská funkce v církvi*, in: Náboženská revue církve československé. roč. 30, č. 1/1959, č. 2/1959, č. 3/1959, s. 19-23, 58-67, 108-113

RUTRLE, Otto, *Bohoslužebné symboly a bohoslužebné předměty*, in: Náboženská revue církve československé. roč. 24, č. 3/1953, č. 4/1953, č. 5/1953, s. 9-15, 9-13, 6-10. In: příloha Jednota.

RUTRLE, Otto, *Církev československá - nová cesta k Bohu*, in: Náboženská revue církve československé. roč. 21, č. 4/1950, s. 182-209.

RUTRLE, Otto, *Církev československá v poměru ke svým tradicím*, in: Náboženská revue církve československé. roč. 37, č. 1-2/1966, s. 1-11.

RUTRLE, Otto, *Duch sekularisace*, in: Náboženská revue československé církve. Praha. roč. 10, č. 3/1938, 4/1938, 5/1938, s. 129-134, 193-196, 261-270.

RUTRLE, Otto, *Evangelizační a misijní akce československé církve*, in: Náboženská revue církve československé. roč. 21, č. 6/1950, s. 308-313

RUTRLE, Otto, *K otázce primitivní mentality*, in: Náboženská revue československé církve. roč. 8, č. 5/1936, č. 6/1936, s. 306-310, 373-378.

RUTRLE, Otto, *K současnému poslání křesťanské církve*, in: Náboženská revue církve československé. roč. 17, č. 1/1946, s. 13-20.

RUTRLE, Otto, *My a Oxford*, in: Svoboda svědomí: list Jednoty duchovenstva CČS. Praha: Jednota duchovenstva CČS. roč. 8, č. 7-8/1935, s. 112-116.

RUTRLE, Otto, *Náboženské základy Tuháčkovy liturgické tvorby*, in: Náboženská revue církve českomoravské. roč. 15, č. 3/1943, s. 66-70.

RUTRLE, Otto, *Obnova křesťanského obecnství*, in: Náboženská revue církve československé. Praha: Ústřední rada CČS. roč. 17, č. 4/1946, 5/1946, s. 210-235, 265-267.

RUTRLE, Otto, *Obnovení k misii*, in: Theologická revue československé církve. roč. 1/1968, č. 5, s. 125-130.

RUTRLE, Otto, *Pastorační prvky v pastorálních listech*, in: Náboženská revue československé církve. roč. 11, č. 1/1939, č. 2/1939, s. 13-20, 74-78.

RUTRLE, Otto, *Povaha metody církevního díla*, in: Náboženská revue církve československé. roč. 24, č. 1/1953, s. 5-14

RUTRLE, Otto, *Sbory Služby*, in: Svoboda svědomí: list Jednoty duchovenstva církve československé. Praha, roč. 10, 9-10/1937, s. 157-160.

RUTRLE, Otto, *Vědecká organizace v práci duchovního*, in: Náboženská revue československé církve. roč. 9, č. 6/1937, s. 322-326.

RUTRLE, Otto, *Význam bohoslužby pro živou víru*, in: Náboženská revue církve československé. roč. 24, č. 4/1953, s. 7-21.

RUTRLE, Otto, *Význam svátostí v životě církve*, in: Náboženská revue církve československé. roč. 22, č. 2/1951, č. 3/1951, č. 4/1951, s. 72-102, 146-147, 193-200.

RUTRLE, Otto, *Život a dílo Husovy fakulty v akad. roce 1953-54*, in: Náboženská revue církve československé. roč. 26, č. 1/1955, s. 27-31.

SALAJKA, Milan, *Praktická teologie Církve československé husitské*, in: Theologická revue : Náboženský dvouměsíčník Husitské teologické fakulty University Karlovy v Praze. roč. 7, č. 5/1998, s. 68-74.

SALAJKA, Milan, *Úsilí CČS(H) na poli fakulní teologické práce a bohosloveckého vzdělávání*, in: Theologická revue Církve československé husitské. roč. 20, č. 1/1987, č. 2/1987, s. 1-18, 35-54. ISSN 0139-7702.

elektronické zdroje:

CHADIMA, Martin. Dvojí výročí II. patriarchy Gustava Adolfa Procházky. *Český zápas: Týdeník Církve československé husitské*. Praha, 2012, roč. 92, č. 6, s. 1, 3. ISSN 0323-1321. Dostupné z: <http://www.ccsch.cz/dokumenty/1137-cz6web.pdf>

Summary

Život a dílo prof. Otto Rutrleho

The Work and Life of prof. Otto Rutrle

Vladislav Pek

Professor PhDr. ThDr. Otto Rutrle was the most important practical theologian of the Czechoslovak Church second theological generation. In his research, he found inspiration and further developed ideas of his predecessors, the first two patriarchs of the Czechoslovak Church Karel Farský and Gustav Adolf Procházka.

The second decade of the twentieth century saw an intensive reformation movement within the Roman Catholic Church which addressed the need of spiritual revival. In pre-war Bohemia, this movement became more radical and resulted into the foundation of Reformation Clergy Club represented by Karel Farský. When negotiations with the Roman Catholic Church failed, on 8th January 1920 the disappointed clergy announced the establishment of a new Czechoslovak Church with Karel Farský as its head. Karel Farský works hard to bring the Church closer to the public. He writes liturgy, compiles hymnbook and helps to define the first set of rules which are necessary for dealing with day-to-day issues in the life of the new Church. Apart from that he travels a lot and deals with Czechoslovak state authorities. Together with other two clergymen he is elected the bishop of the new Church and later its first patriarch. Unfortunately, he was not allowed to complete his work because of serious health problems resulting in his premature death in 1927. Patriarch Karel Farský can be considered the first truly outstanding practical theologian of Czechoslovak Church.

Gustav Adolf Procházka worked together with Karel Farský in Reformation Clergy Club as well as in the following years when the Church was being established. He was elected bishop at the same time when Farský was, and later, when Farský's health got worse, he took over some of his duties. Following Farský's death he was elected the second Czechoslovak Church patriarch. In that period he had to face the negative consequences of the economic crisis and the clashes inside the Church. However, his main task which he had inherited from his predecessor was to solve the problem of new theologians and their education. Up to that point the Church theologians had studied at the Student College or at the protestant Hus

Faculty of Theology. In spite of his effort, Czechoslovak authorities did not agree with the idea of establishing a faculty that would bring up Czechoslovak Church theologians. That is why, after a brief period of Czechoslovak Church College of Theology, which was not recognized by Czechoslovak state, students returned to the above mentioned Hus Faculty of Theology. During the German occupation, Procházka's health gets worse, but he manages to maintain the Church's identity with the exception of its official name, which had to be changed to the Church of Bohemia and Moravia. Procházka dies in 1942.

After the WWII the Hus Faculty of Theology is re-established and in 1950 divided into two institutions of higher learning, one of them being the Hus Czechoslovak Faculty of Theology, which brought up theologians specifically for the Czechoslovak Church. It consisted of seven Departments and existed until 1990 when it was made part of Charles University as Hussite Theological Faculty. The Hus Faculty of Theology brought up several generations of theologians and helped to address the questions of faith within the Church. It also prepared the Foundations of Faith which were accepted during the Czechoslovak Church Assembly in 1971.

Otto Rutrle was born on 5th March 1908 in Dvůr Králové. He studied at grammar school and later in Prague at the College of Theology. In 1929 he became priest and worked in Slaný as well as in other religious communities. In the 30s, he studied at Manchester College in Oxford and at The Faculty of Arts, Charles University in Prague where he graduated in 1935, obtaining a degree of doctor of philosophy. In 1934 he began teaching theology at various Prague secondary schools. During the WWII, when Czech universities were closed, he organised illegal courses for students of theology. After Procházka's death he taught practical theology at the Hus Faculty of Theology and Hus Czechoslovak Faculty of Theology first as an assistant professor and then as both associate professor and professor. He also became the Head of the Department of Practical Theology. His work consists of numerous books and articles published especially in *Náboženská revue* magazine. His research interests included homiletics, liturgics, evangelization, mission, poimenics, ecumenism, study of catechism and many others. This thesis addresses each of these fields separately. Apart from writing for professional audience, Prof. Otto Rutrle also wrote for general public and students. For example, his textbook on practical theology is still used. He influenced at least one more generation of Czechoslovak Hussite Church clergymen that arrived after him and through his writings helps to improve the Church even today.

